

BIJDRAGEN

TOT DE

TAAL- LAND- EN VOLKENKUNDE

VAN

NEDERLANDSCH-INDIË

UITGEGEVEN DOOR HET

Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde
van Nederlandsch-Indië.

VIJFDE VOLGREEKS. — ZEVENDE DEEL.

(DEEL XLI DER GEHEELE REEKS.)

TWEDE AFLEVERING.

'S GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF
1892.

SAWUNEESCHE BIJDAGEN: VOLZINNEN, SAMEN-
SPRAKEN EN WOORDENLIJST, MET EENE
GRAMMATISCHE INLEIDING.

DOOR

H. KERN.

Inleiding.

Dank zij de welwillendheid van de Oud-Residenten de Ville-neuve en Riedel, en van den zendeling Bieger, ben ik in 't bezit gekomen van eenige stukken die bouwstoffen bevatten voor de studie der taal van 't eiland Sawu. Ofschoon die stukken mij bij nadere beschouwing bleken aan allerlei gebreken te lijden, vond ik het toch jammer ze ongebruikt te laten liggen. Ik zag wel in, dat men met zulke gegevens geen leerboek kon samenstellen, doch begreep tevens, dat juist het hoogst gebrekkige van hetgeen ik leveren kon, een spoorslag zou zijn voor zendingen of ambtenaren op Sawu om het onvolledige aan te vullen en het verkeerde te verbeteren.

De volzinnen en samenspraken geef ik, zooals ik ze vond, met weglating van sommige volzinnen, en met wijziging der spelling, voor zoover mij zulks noodig toescheen. Naar al te groote eenvormigheid en consequentie heb ik opzettelijk niet gestreefd. In de scheiding en verbinding der woorden heerscht in de mij ten dienste staande teksten de schromelijkste wanorde; ook daarin heb ik eenige regelmaat gebracht.

In de woordenlijst, die ik uit verschilleude gegevens samengesteld heb, zal de lezer telkens de overeenkomstige Sumbasche woorden — voor zoover zij mij toegankelijk waren — vermeld vinden; voorts ook verwijzingen naar één of meer verwante talen. Die verwijzingen moeten dienen als soort van controle op de voor 't Sawuneesch opgegeven beteekenissen. Voor het Sumbasch heb ik gebruik gemaakt van het opstel van Roos in Verh. Bat. Gen. XXXVI en de Woordenlijst van J. de Roo van Alderwerelt in T. v. N. I. XXXIV.

Met het Sumbasch is het Sawuneesch in klankstelsel, spraak-
5e Volgr. VII.

kunstigen bouw en woordenschat ten nauwste verwant. Daarentegen wijkt het aanmerkelijk af van het Rotineesch, Timoreesch en de overige hiermede in nauw verband staande talen. Een van de kenmerkende verschillen tusschen de taal van Sawu en die der meer oostelijk gelegen eilanden bestaat in de plaatsing der bestanddeelen van eene samenstelling, in welk opzicht het Sawuneesch zich bij de westelijke verwanten aansluit ¹⁾. Over 't algemeen kan men zeggen dat het Sawuneesch veel punten van aanraking heeft met het Makassaarsch en Bugineesch, minder met het Javaansch.

---

¹⁾ Ik heb slechts ééne uitzondering op den regel aangetroffen, nl. in *ai-maka*, bron, waarin de volgorde der bestanddeelen dezelfde is als in 't Rotineesch. Opmerkelijk is het, dat ook in deze laatste taal uitzonderingen voorkomen, bv. *hade-de*, waterrijst. Zoowel 't Saw. dus als het Rot. zijn niet volkomen consequent. In 't algemeen bestaat er tusschen den woordenschat van het Sawuneesch en Rotineesch meer overeenkomst dan in de spraakkunst.

SAWUNEEESCHE BIJDRAGEN.

DOOR

H. KERN.

(Vervolg van bladz. 196.)

SAWUNEEESCH-NEDERLANDSCHE WOORDENLIJST.

A.

- I. a'a, oudere broeder. Sumba *aja*, Sund. *aka*, *kaka*. — *a'a-ari*, broeders (eig. oudere en jongere broeders), neven.
- II. a'a, stam van nga'a; z. d.
- a'a-iki, pink.
- ǎba', brengen, aanvoeren, wegdragen, nemen.
- abé, nemen. Mal. *ambil*.
- abu; peabu, ontmoeten, samenkomen met iemand; *tābu* z. v. a. getroffen, overvallen te worden; *meda'u ja nge tābu ri adji*.
- àdi, vastbinden.
- adi, vloo; houtluis. Sumba *ngali*, worm?
- adja, leer. Mal. *aljar*; ta-adja, discere, = Mal. *bāladjar*.
- I. àdji, regen. Omzetting van *idjan = UDJAN. Sumba *urang*.
- II. àdji, trappen, stappen. Jav. *idak*, met omzetting.
- àdju, hout. Jav. *kayu*.
- ǎdo, neen; *ǎdo, bālu do ri ja nanide*, neen, ik had het niet vergeten; ook „niet“, waar 't Fransch *non* gebruikt: *taroë au we ǎdo*, zijt gij moede of niet? Sumba *nda*, *enda*, Mak. *ta*; vgl. Oj. *tan*. — *ǎdo dai*, nog niet.
- ǎdu, gal. Sumba *kapidu*, Jav. *ampěru*, Mal. *hampědu*. Vgl. pǎdu
- àga, span (van de hand). Sumba *pangga*.
- agama, godsdienst. Uit het Mal.
- àge, verdeelen. Verbasterd uit bage.
- àgo, ěgo, halen; *àgo nga'a*, haal 't eten! — nemen; afgenomen, z. v. a. minus: *ǎpa àgo duwe*, vier minus twee. — *ngago*, medenemen: *dopāmu-jā ngago kuki lamari-ja*, mijne vrouw heeft den sleutel van mijne kast medegenomen. — Vgl. Mak. *tago*, oplichten.

- agu, eene hoeveelheid uitmaken; *duwe duwe wari agu äpa*, twee tweemaal maakt vier. Van *gu = Jav. *gung?* dus *agu* = *agung?*
- aha, ingemaakt zuur. Van Mal. *ätjar*.
- ähi, ähi, čhi, één. Mak. *assi*, en vgl. Mal. *asing*.
- aho, naar iets kijken, gadeslaan.
- I. ahu, navel. Omzetting van *uha*, Mal. *pusat*.
- II. ahu, stamw. voor honderdtal; bijv. *hengahu*, 100; *ducengahu*, 200. Sumba *asu*, Mal. *ratus*, Iloko *gasut*.
- a'i, vuur. Sumba *epi*, Mal. *äpi*.
- I. ai, water. Oj. *air*. *Ai-loko*, rivierwater, zoet water. *Ai-madu*, bron; vgl. *mada*.
- II. ai, vrouwenkleed. Jav. *ken*, Mal. *kain*. *Ai hilu*, sarong.
- I. äi, äe, veel. O.Jav. *akweh?* *Peäi*, z. v. a. in groote menigte; *nara peäi adji*, men zal veel regen krijgen. *Peäiäi*, iets veel doen, en bijw.: in groote menigte; *håla duwe peäiäi*, plant veel tuwakpalmen.
- II. äi, äe, hand, = ruai; do äi rau. Eig. = Mal. *kaki?*
- aijää, diep; diepte Eig. veel water (*ai* + *äe*).
- aidu, inktvisch.
- äka, de ribstukken van een boot.
- äki, binden. Mal. *ikat*; m. omz.
- ako; peako, met streken omgaan; kuren hebbende; (Mal. *bërtingkah*); *peako ami*, parten spelen, voor den gek houden.
- älä, reeds; *åla ke penga'a amo adju*, heeft hij al geneesmiddelen gebruikt? Sumba *såla*, reeds; in vragende zinnen *såla ka*. Vgl. Mal. *tålah* en Oj. *tålas*.
- äle, peäle, afmaken. Andere uitspraak van 't vorige.
- ali, slagtang van een wild zwijn.
- alo, koppig, dwarsch, ondeugend.
- ama, vader. Sumba *ama*, AMA.
- I. ami, beleefd verzoeken. Vgl. Oj. *amwit*, Nj. *pamit*.
- II. ami, vastklemmen.
- amo, wortel; Sumba *uma*, Bisaya *gamút*. — *Amo adju*, geneeskrachtige wortel, geneesmiddel.
- amu, huis. Sumba *amu*, Mal. *rumah*. — *Pa àmu*, *påmu*, te huis; *la àmu*, *tåmu*, naar huis. Peråmu, huizen; *hani dau p.*, iemand laten wonen, huisvesten.
- ana', kind; *ana' memone* (*momone*), zoon; *ana' mobëni*, dochter. Metana, geboren zijn; baren; *dau do metana*, vroedvrouw. Sumba *ana*, ANAK.

- ăna, zes. Sumba *nomu*, Mal. *ănam*. *Ăna-nguru*, 60.
 ana'iki, klein kind. Uit ANAK en iki, vgl. Florida *kiki*, klein.
 I. ane, 't zeggen; *ane-no*, zijn zeggen; hij zégt. Sumba *pani* of
peni, Mak. *ani*.
 II. ane, doch, maar.
 àne, de pokken. Vgl. *lakăti*.
 anga-la'i, makker, gezel. Sumba *ăngu*.
 ange, 't haar wasschen.
 ango, afnemen.
 ăni, rustig, genoegelijk; zich vermeien. Oj. *inak*; m. omz. *Mai*,
le ăni la tele, kom, laten wij naar buiten gaan om ons te ver-
 meien (te wandelen); *pehuri ăni*, zich verkwikken, bekomen (bijv.
 van vermoeienis); *kebala ăni*, liggen te rusten.
 anja, school (van visschen); *anja anja*, heele scholen.
 anji, vastgrijpen, onderdrukken.
 anju, schildpad. PĀŃU.
 ano, witte plekken op de huid. Jav. *panu*, Mak. *puno*.
 anu, knecht, dienaar; ook nederige uitdrukking voor "ik."
 ao (awo), kalk. Sumba *kapu*, Mal. *kăpur*, Tagal. *apog*.
 apa, in 't ongereede geraakt, bedorven, verwoest; vgl. *woapa*,
wapa. *Taăpa ihi-ja*, mijn lichaam is onwel. *Peapa*, verwoesten,
 bedorven. Vgl. Maori *ahatia*, door wat gedeerd? Samoa *afaina*, ver-
 moedelijk van APA, wat. Vgl. Jav *oru ngapaha*, en zie nga.
 àpa, wordt verklaard met Mal. *gabak gabak*.
 ăpa, vier; ăpanguru, 40. Sumba *patu*, Sund. *opat*.
 àpe, touwdraaien.
 apu, ăpu, kleinkind; ăpu mone, grootvader; apu nui, over-
 grootvader. Sumba *apu*, ăpung, grootvader. Bisaya *apú*, kleinkind;
apuhán, grootvader of grootmoeder.
 are, rijst in 't algemeen; are măda, padi (eig. onrijpe rijst).
 Jav. *pari*.
 àre, trekken. Vgl. Jav. *tarik*.
 ari, jongere broeder of zuster. Sumba *eri*, Oj. *ari*.
 aru, ach! och! Jav. *adu*, *aduh*.
 āru, acht. Sumba *walu*, UALU.
 ăru, pot, pan; ăru hengi, braadpan. Sumba *urung*, Bikol *koron*,
 Sang. *kuring*, Mak. *uring*.
 aru-kadji, stamper. Mal. *alu*.
 àta, het gekapte, gehakte, afgesnedene; *adju nade àta-ja*, dit hout
 heb ik gekapt.

a to, bezinksel, droesem.

à tu, rups, worm.

au, vnw. 2 ps. enk. Sumba *kau-*, Oj. *ko*, Mal. *angkau*.

awa, walgen.

awe, op zijde duwen.

I. awu, stof; *awu kepo*, buskruid. Sumba *awu*, Mal. *abu*.

II. awu, schimmel (wit paard). Kan = *awu*, stof zijn; vgl. Sumba *djau*, Jav. *dawuk*, maar ook 't volgende.

à wu, grijs van haar; grijs haar. Sumba *uwa*, Jav. *uwan*, m. omz.

B.

bà ba, kort, niet hoog. Sumba *kabäba*, *kebabu*.

bada, dier, beest. Mal. *binatang*.

I. bädj; kebädj, schrikachtig; onthutst, verrast; *kebädj dika*, komt onverwachts; *takebädj*, verschrikt.

II. bädj, zuur; *läka tabadi*, het smaakt zuur.

bädja, asthma.

bädji, bädji, bēhdji, slaap; slapen.

badju, baadje. Uit het Mal.

I. bado, kraal, stal. Mak. *bara*.

II. bado, in *amu bado*, gevangenis; *duu do bado*, gevangene. Uit Jav. *bandan*.

badu, 't blaffen.

bà du, blind. Mal. *buta*; m. omz.

bage, bagi, aandeel; pebage, pebagi, verdeelen. Uit Jav. *bage*, *bagi*.

bägi, weggagen.

I. baha, wasschen. Sumba *basa*, nat; *pabasa*, iets wasschen. Mal. *basah*.

II. baha, lezen; *T. dei tabaha*. T. houdt van lezen. Uit Mal. *batja*.
Synoniem is le, lee.

bahiu, schaal. Uit Mal. *basi*, doch wat is u?

bahu; kebàhu, bezweet; *ai kebàhu*, zweet.

bähu, bēhu, zat, verzadigd. Sumba *bisu*, *embisu*, Oj. *bésur*, Day. *běsoh*.

bai, gezwel; *bai ladagoro*, kropgezwel.

bäka', z. v. a. "stuks" bij de optelling van bepaalde voorwerpen;
bijv. *duwe bäka wodilu*, twee ooren.

baku, bagu, bank. Uit het Portug.

bala; bala-bala, gezwind, gauw.

- bāla', breed, ruim, plat; lap, vierkant stuk stof; *bāla do pudi*, wit goed; *bāla papa*, schrijfbord; *b. adju*, houten plank; *pēbala*, wijd (open zetten); bijv. *boke p.*, zet wijd open! *Kebāla*, vlak; plein. Sumba *bēlar*, *mbālār*, breed; Oj. *wēlar*. — *Bāla* ook z. r. a. „stuk” bij de optelling van zekere voorwerpen; *djala hebāla*, één net. — Sumba *wāla*.
- bale, terug, omgekeerd; echter. Sumba *beli*, omgekeerd. Mal. *balig*.
Pebale, vergelden.
- bālairai, bālirae, morgen; *māda b.*, morgen avond; *djemīāe b.* morgen ochtend.
- balu, weduwe of weduwnaar; *bēni balu*, weduwwrouw, Mal. *balu*;
WALU.
- bālu, bālu, vergeten; *tabālu au*, gij zijt iets vergeten. Sumba *bulang*, *mbulang*, vergeten; *ēmbula*, suf.
- bānga, bānga, stom; dom; *dau b.*, een stomme. Sumba *kambanga*, stom, dom.
- bāngamu, gehuwd; huwen; *tabangāmu*, te huwen. Verbasterd uit *māngāmu*, Sumba *menguma*, huwen. Vgl. Jav. *omah-omah*, enz.
- bani, moedig, dapper; durven; *dau do bani*, een dapper man; *beni do*, lafhartig; niet durven. Sumba *beni*, Oj. *wāni*.
- I. bara, gast. Mal. *warang*, makker, genoot, Oj. *winarang*, echtgenoot.
- II. bara, kant, windzijde.
- III. bara, goederen, waren, dingen. Jav. *barang*.
- bāra, benauwd, eng, in 't nauw.
- baraka, doos; *b. runa'i*, tabaksdoos. Vgl. Jav. *warongka*.
- bari, gebroken, in stukken. Sumba *bēra*.
- bebe, eend. Uit Jav. *bebek*.
- bebo, been (lid des lichaams).
- behi of bēhi, ijzer. Sumba *wēsi*, *bēsi*, Jav. *wēsi*.
- beko, kreupel. Vgl. Jav. *bēngkuk*, Day. *bingkok*, krom, en Sumba *kendjeko*, kreupel, met Mak., Bug. *djeko*, krom.
- bēngu, z. v. a. „stuks” bij de optelling van bepaalde voorwerpen; bijv. *duwe bēngu wela*, twee stuks kapmessen; *hebēngu kepòke*, één lans; *hebēngu ketaka*, één bijl.
- bela, weerlicht, bliksem. Sumba *bilak*, Bug. *bila*, Samoa *wila*.
- bēni, in samenstellingen: vrouw; *bēni balu*, weduwwrouw. Sumba *wini*, Oj. *bini*. Vgl. *mobēni*.
- bete (of bēte?), uitgevallen, ontbloot. Vgl. Sund. *bēte*, opengebarsten?

ato, bezinksel, droesem.

àtu, rups, worm.

au, vnw. 2 ps. enk. Sumba *kau*-, Oj. *ko*, Mal. *angkau*.

awa, walgen.

awe, op zijde duwen.

I. awu, stof; *awu kepo*, buskruid. Sumba *awu*, Mal. *abu*.

II. awu, schimmel (wit paard). Kan = *awu*, stof zijn; vgl. Sumba *djau*, Jav. *dawuk*, maar ook 't volgende.

àwu, grijs van haar; grijshaar. Sumba *uwa*, Jav. *uwan*, m. omz.

B.

bàba, kort, niet hoog. Sumba *kabäba*, *kebaba*.

bada, dier, beest. Mal. *binatang*.

I. bädï; kebädï, schrikachtig; onthutst, verrast; *kebädï däku*, komt onverwachts; *takebädï*, verschrikt.

II. bädï, zuur; *läka tabadi*, het smaakt zuur.

bädja, asthma.

bädji, bädji, bēhdji, slaap; slapen.

badju, baadje. Uit het Mal.

I. bado, kraal, stal. Mak. *bara*.

II. bado, in *àmu bado*, gevangenis; *dau do bado*, gevangene. Uit Jav. *bandan*.

badu, 't blaffen.

bàdu, blind. Mal. *buta*; m omz.

bage, bagi, aandeel; pebage, pebagi, verdeelen. Uit Jav. *bage*, *bagi*.

bägi, weggagen.

I. baha, wasschen. Sumba *basa*, nat; *pubasa*, iets wasschen. Mal. *basah*.

II. baha, lezen; *T. dei tabaha*. T. houdt van lezen. Uit Mal. *batja*.
Synoniem is le, lee.

bahiu, schaal. Uit Mal. *basi*, doch wat is *u*?

bahu; kebàhu, bezweet; *ai kebàhu*, zweet.

bàhu, bēhu, zat, verzadigd. Sumba *bisu*, *embisu*, Oj. *bésur*, Day. *běsoh*.

bai, gezwel; *bai ladugoro*, kropgezwel.

bäka', z. v. a. "stukks" bij de optelling van bepaalde voorwerpen;
bijv. *duwe bäka wodilu*, twee ooren.

baku, bagu, bank. Uit het Portug.

bala; bala-bala, gezwind, gauw.

bo, gat. Sumba *kobu*, Sund. *bobok*, Mak. *bobo*. — Pebo, een gat maken.

bòbo, nat.

boke, open; openbaar; uitgebreid. Sumba *boë*, geopend; Mal. *buka*.

bole, vetatiefpartikel; *bole bālu*, vergeet niet! Vgl. Sund. *olah*.

bolo, verzinken; *tabolo*, verzonken; *dau do made tabolo dahi*, een in zee verdronkene.

bu (ook bo en bē) in budai en bulau, q. v.

bubu en bubu-dara, boos, toornig; toorn, woede, afkeer.

bu-dai, noordkant; van bu en dai = rai, land.

būdju; *dau do budju*, iemand die aan iets tornt. Jav. *ambodjod*, uit elkander halen?

bue, z. buwe, „stukks“ bij de optelling van bepaalde voorwerpen.

bui, neergevallen; nederstorten. Pebui ana', miskraam.

bui-gau, sardijntjes.

buki, schrijven.

buku, boek. Uit het Holl.

bu-lau, zuidkant. Van bu en lau, zee.

bule, voorhanden zijn; *pune bule do pa ja*, dat heb ik niet in voorraad. Ook met andere constructie „hebben“: *bule dado ja nga djara*, ik bezit geen paard; — *bule do hehi do muri*, er is niets dat groeit, z. v. a. er kan niets groeien. *Bule do henge*, gedachte-loos. Oj. *ulih*; vgl. Mal. *bolih*.

bunū', vallen.

buwe, bue; z. v. a. „stukks“ bij de optelling van bepaalde voorwerpen: *hebuwe abu*, één woord; *duwe buwe namada*, twee oogen; — toegift; toenemen, vermeerderen. — Vgl. Ke buwe. Mal. *buwah*.

buwi, emmer; sproeien; srammen; *tabuwi*, te (be)gieten: *bole bālu tabuwi*, vergeet niet te (be)gieten. Sumba *huri*, overgieten.

D.

dabo, dichtdoen. Sumba *pēndabi*.

dābu (dēbu), suikerriet. Sumba *tibu*, Jav. *tēbu*.

dado, nog niet; *ka'u dado*, nog niet gekamd. Sumba *ndedi*.

daga, handel; *dau daga*, handelaar. Sumba *dangga*, verkoopen; Jav. *dugang*. — Pedaga, 't handel drijven.

I. dahi, (dahe), zee; strand. Sumba *tasi*, zeestrand; TASIK.

II. dahi, wegen. Mal. Chin. *datjin*.

I. dai, genoeg; met ontkenning: niet genoeg, niet voldoende, niet

- geheel: *mea dudo mu'u ne dai*, de pisang is nog niet geheel rijp; — kunnen, in staat zijn: *dai do ja tadäka*, ik kan niet komen. — Pedai, iets machtig zijn: *pedai li Hawu*, Sawuneesch kennen; — afdoen, berechten: *p. hula*, misdaden berechten; — maken: *pedai wapa ngara dau*, iemands naam bekladden, belasteren. Roti *dai*, genoeg.
- II. *dai*, *dei*, genoeg, lust; van iets houden. Vermoedelijk het zelfde woord als I. Deijera, deiera, fraai; aangenaam; lekker.
- III. *dai*, *dei*, drek, vuiligheid; *dai häbu a'i*, roet. Sumba *tai*, Jav. *tahi*.
- da'i*, *dai*, onder; *pa da'i*, onderaan; *dälu pa da'i*, onderbuik; *dara da'i*, in 't benedengedeelte, onderin.
- däka*, komen. Sumba *täka*, Jav. *täka*. — *Pedäka*, afloop.
- däle*, doorslikken; opzuigen. Mal. *tälän*.
- I. *dälu*, *dälu manu*, ei; *dälu manu bebo*, kuit van 't been. — Sumba *telo*, Mal. *télor*, Oj. *hantëlü*.
- II. *dälu*, buik.
- dämu*, zolder.
- dana*, begraven; *pedana*, begraven, begraafing. Sumba *tana*, Jav. *tanëm*.
- dange*, aanstonds, dadelijk; *nane dange*, nu.
- dani*; zie *ru-dani*.
- dano*, aanhooren.
- däno*, *dëno*, bekruipen.
- däpi*, mat. — Jav. *lampit*.
- dara*, binnen, in; *la dara*, Engelsch „into“; *dara rai*, in 't land, binnen'slands; *pa dara tau*, binnen 't jaar, in den loop van 't jaar. Sumba *dalü*, Jav. *dalëm*. Vgl. **BA**.
- dara hewai*, hanespoor.
- dära*, dichtbij; *weldra*; *hedara*, dichtbij.
- daräba*, handpalm.
- I. *dari*, slijpen; *walu dari*, slijpsteen. — Sumba *deli*, *watu deli*.
- II. *dari*, touw. — **TALI**.
- III. *dari*, *dare*, graf; *rai dare*, begraafplaats. — Mak. *djera*.
- dau*, *dou*, mensch. Sumba *tau*, Mak. *taü*, Tagal. *tawo*. — *hedau*, iemand; *hedau hedau*, ieder.
- da'u*, vrees; *meda'u*, bevreesd. — Oj. *takut*, *matakut*.
- de*, deze, dit, in *ti de*, hier; enz. Zie *nade*.
- dede*, opnemen, beuren, nemen.
- deda*, z. *dida*.

delo; pedelo, laten zien, toonen: *pedelo pa ja ai loko punane*,
laat mij dat drinkwater zien. — Vgl. Jav. *tela?* of *dèlèng?*

deniade, hart. Bevat *ade = Mal. *hati*.

I. dere, trom.

II. dere, zacht.

de'u, slaan; *deu a'i*, vuurslag.

di, 1 ps. mv. Ook *ji*. Uit een volleren vorm *kădi*.

dida, deda, hoog. — Sumba *dita*.

didi, wand. Mal. *dinding*, Mak. *rinring*.

dije, borst, gemoed; *dijè nga*, behagen hebben aan.

I. dimu, algemeene naam van komkommerachtige gewassen. Jav.
timun. — *Dimu dana*, watermeloen. *Dimu poro*, komkommer.

II. dimu, 't oosten; oost. — Sumba *timu*, Mal. *timur*.

dinga; ana dinga, aanbeeld.

diri; pediri, spreken, zeggen, verhalen; *li pediri*, verhalen Vgl. *iri*.

dja, uur. Uit Mal Perz. *djam*.

djabata, brug, braggehoofd. Uit Mal. *djambatan*.

djägă, werken; werk, arbeid, ambacht. — Njägă, maken: *njägă*
pewòje, maak het beter.

djala, net; het net uitwerpen; *djala we au!* werp het net maar
uit! — Sumb *djala*, Mal. *djala*.

djàla, djăla, trap, stap, tred; *kăba-djàla*, voet.

djalai; *rai uăru djalai* verklaard met „sedert Januari.”

djăle, vertrappt; vertrappen. Andere uitspraak van *djàla*.

djàma, schijnt „alsdan” te beteekenen.

djami, bosch, struikgewas. — Mal. *djărami*, Jav. *dami*.

djàna; *tadjana*, zinken.

djanelo, op zijn gemak, rustig.

djàni, djăni; *medjăni*, zwaar, ijverig. Sumba *meranu*, vlijtig.

I. djara, weg; ook ru-djara, ro-djara, loro-djara; z. d. —
Mal. *djalan*. — *Djara kăpa hăbu*, per stoomschip.

II. djara, paard. — Sumba *djara*, Jav. *djaran*.

djari, beginnen.

djaro, prikken.

djata, spinnewiel. Verbastering van Mal. *djantëra*, gelijk ook Sumba
datăr. *Djata wangu*, spinnen.

djau, djou, ver; pedjau, maken dat iets ver is, en bijw. *păhi*
pedjau, werp het ver uit. — Sumba *mërau*, Mal. *djôuh*, Jav. *doh*.

dja'u, naald; naaien. — Mal. *djarum*, Jav. *dom*.

dje, daarop, en dan, en toen, voorts. — Sumba *dja*, dan.

- djědi, djădi; *mědjedi*, *mědjădi*, zitten. — Sumba *měndidi*, vgl. Jav. *anduduk*.
 djěmiāi, djemiāe, djimiāe, ochtend. Vgl. jemiāe. *Ai* vermoedelijk = Mal. *hari*, dag.
 djěru, limoen. — Sumba *djarik*, *djeriku*, Jav. *djěruk*.
 djiu, 't baden; pedjiu ai, een waterbad nemen: *ăla ke au p.* hebt gij reeds een bad genomen? — Mal. *děrus*, Oj. *dyus*; Sumba *padisu*, 't baden.
 djo, vooruit! *djo we*, vooruit maar! — Jav. *adju*, *ayun*.
 djoro, wassen van den vloed(?).
 djudju (djudje); pedjudju, aanwijzen, aanduiden, aangeven, aanbieden; *dau do p.* aanwijzer; *dau do pedjudju mada-djara*, wegwijzer. — Jav. *duduk*.
 djue, pedjue, bevelen.
 djuka; zie juka.
 dju'u, gras. — Jav. *dukut*, *dukut*, Mak. *ruku*.
 I. do, niet: *dăka do no*, hij (of zij) komt niet; *bani do*, niet dapper, laf. — Sumba *da*, Oj. *tan*, en Mak. *ta* in samenst. Vgl. *ădo*.
 II. do, betrekk. vnw. en voegw. Soms expletief, schijnt het. — Oj. *ta*, *tang*.
 III. do, vraagpartikel, in waarde = Jav. *apa: do tui?* is het lang? *do kako ja, we do ădo?* zal ik gaan, of niet?
 IV. do, z. v. a. doch, en(?). Vgl. Oj. *ndah(?)*. Misschien één met III. do.
 dobo, gat. Vgl. bo.
 doboho, slang.
 dobotabu, Nibungpalm.
 dodo, z. v. a. *do ădo*; *oö, we dodo oö?* wilt gij, of wilt gij niet?
 doë, pedoë, roepen.
 doï, geld. Uit het Holl. *duit*.
 doka, tuin, haag; *dăka kebuo*, karbouwenkraal. Vgl. Sumba *woka*, tuin, en *oka*, omheining.
 dolila, vogel. Eig. wat vliegt, vlieger. Vgl. lila.
 domingu, week. Uit Portug. *domingo*.
 donahu, suiker, stroop; *donahu oni*, honig. Vgl. oni.
 dōno, slaaf.
 dopāmu, huisvrouw. Eig. „die tehuis (is) „
 doro, donder. Sumba *kenluru*.
 dudu; do dudu, grof.
 du'i, oud, versleten: andere uitspraak van tui.

- dùki, afdingen. Vgl. Jav. *tuku*.
 duru, voorsteven. Vgl. *uru*.
 dutu, 't volgen; pedutu, volgen, vergezellen; *nadu do p.*, wie
 (is het) die vergezelt? Jav. *tukur*.
 duwāi, duwāe, vorst, heer; *dau d.*, hoofdman, vorst. Uit *dura*,
 Oj. *tuhan*, en *āi*, groot?
 I. duwe, due, twee; *duwenguru*, 20; *duwengahu*, 200. — Sumba
dua, Mal. *duwa*, Mak. *ruwa*.
 II. duwe, wijnpalm. Mal. *tuwaq*.

E.

- ěgo = ħgo.
 eho, schuren. Mak. *keso*.
 ěle, verdord; *ěle ěle*, geheel verdord. Misschien niets anders dan
 cene slechte uitspraak van *ila*; z. d.
 ěmo, koorts; *taěmo*, de koorts hebben; *păda' taemo*, koortsziekte.
 era, er zijn; *era dau mena'o*, er is een dief; hebben: *kepuwe adju*
do era raimao, boomen die schaduw hebben; in deze bet. meest
 met *nga* geconstrueerd: *era le au nga ana'*, ik heb ook kinderen; —
 plaats: *era mědjădi*, plaats om te zitten, zitplaats; *era bădji*, lig-
 plaats, slaapstede. — Ibanag *egga*, er zijn; hebben.

G.

- gadi, ivoor. Sumba *geding*, Mal. *gading*.
 gădju, mank. Jav. *kědju*, stram.
 gaha, gans. Uit Mal. Sansk. *hangsa* (vgl. voor de *g* het Day. *gasa*),
 of uit het Holl.
 galaga rai, afdak.
 gala, z. megala.
 gani, schimmel (uitslag).
 garu a'i, lucifer. Uit het Mal. *garut*, *garuk*, krabben, en *a'i*, vuur.
 gau; megau, gapende.
 gehara, arm (bijv. nw.).
 geri, paal, mast.
 gite, knijpen. Wisselvorm van *kati*, m. omz.
 gitu, afsnijden. Omzetting van *guli* met wijziging van beteekenis?
 glā, drinkglas. Uit het Holl.
 go'e, aanraken.

gòle; tagòle, losgelaten, los; losgaan; *hurihari wawi t.*, alle varkens loopen los.
 gui, rotting, zweep. Vgl. Sumba *iwi*, Mak. *uwe*.
 gunu, gew. kolo gunu, schouder. Sumba *konulu*.
 guti, schaar; knippen, scheren. Sumba *gunting*, GUNTING.
 guru, leermeester. Uit Mal. Skr.

H.

hā, zegel. Uit Mal. *tjap*.
 hàbi, herstellen; *tahàbi djala-ja*, om mijne netten te herstellen.
 habu, zeep. Uit het Mal.
 hàbu, damp. stoom; *h. rai*, mist, doom; *kàpa h.*, stoomschip.
 Mak. *sáu*.
 hādapa, voorzijde. Ontleend aan Mal. *hadapan*.
 hadi, doch, maar.
 ha'e, ha'i, rijzen, stijgen; *ha'e dahi*, het is vloed. Mënja'e, mënja'i, bestijgen, berijden, *djaru m.*, rijpaard. Sumba *sa'i*, Tagal. *sakay*, Toumbul. *sake*.
 hagu, sago. Uit Mal. *sagu*.
 ha'i, shade. SAKIT.
 hako, maken, uitmaken, opleveren; *āhi nga āhi hako*, één en één maakt twee; *hako tangi*, schreien; — trachten: *tahoko ko ja*, ik zal eens trachten, beproeven.
 haku, zak. Uit Port. of Holl.
 hǎku, hǎko, maat; meten: *haku peije!* meet goed! Sumba, Mal. Tagal. *sukat*, m. omz.
 hala, fout, misslag; misdoen. Pehala, twist; onlusten. Sumba *djala, padjala*; SALAH.
 hǎla, plant; planten, poten (boomen, tabak).
 hame, aannemen.
 I. hami, als, in hami nami, als welke? hoedanig? hoe? (Vgl. de Jav. uitdrukking *kados pundi*). Uit *hami*, Sumba *sama*, Mal. *sama*, gelijk, en nami, z. d.
 II. hami; pehami, wrijven.
 hāne, hāni, laten liggen, laten. Hoe is de verhouding hiervan tot Roti *hani*, wachten?
 hanga, spleet; kloof, afgrond, ravijn.
 hangi; zie hengi.
 hango, Pepaja; *wò-hango*, Pepaja-vrucht. Vgl. Mak. *tangang*.

- dùki, afdingen. Vgl. Jav. *tuku*.
 duru, voorstevan. Vgl. *uru*.
 dutu, 't volgen; pedutu, volgen, vergezellen; *nadu do p.*, wie
 (is het) die vergezelt? Jav. *tutur*.
 duwāi, duwāe, vorst, heer; *dau d.*, hoofdman, vorst. Uit *duwa*,
 Oj. *tuhan*, en *āi*, groot?
 I. duwe, due, twee; *duwenguru*, 20; *duwengahu*, 200. — Sumba
dua, Mal. *duwa*, Mak. *ruwa*.
 II. duwe, wijupalm. Mal. *tuwaq*.

E.

- ěgo = ägo.
 eho, schuren. Mak. *keso*.
 ěle, verdord; *ěle ěle*, geheel verdord. Misschien niets anders dan
 eene slechte uitspraak van *ila*; z. d.
 ěmo, koorts; *taěmo*, de koorts hebben; *păda' taemo*, koortsziekte.
 era, er zijn; *era dau mena'o*, er is een dief; hebben: *kepuwe adju*
do era raimao, boomen die schaduw hebben; in deze bet. meest
 met *nga* geconstrueerd: *era le au nga ana'*, ik heb ook kinderen; —
 plaats: *era mědjădi*, plaats om te zitten, zitplaats; *era bădji*, lig-
 plaats, slaapstede. — Ibanag *egga*, er zijn; hebben.

G.

- gadi, ivoor. Sumba *geding*, Mal. *gading*.
 gădju, mank. Jav. *kědju*, stram.
 gaha, gans. Uit Mal. Sansk. *hangsa* (vgl. voor de *g* het Day. *gasa*),
 of uit het Holl.
 galaga rai, afdak.
 gala, z. megala.
 gani, schimmel (uitslag).
 garu a'i, lucifer. Uit het Mal. *garut*, *garuk*, krabben, en *a'i*, vuur.
 gau; megau, gapende.
 gehara, arm (bijv. nw.).
 geri, paal, mast.
 gite, knippen. Wisselvorm van *kati*, m. omz.
 gitu, afsnijden. Omzetting van *guti* met wijziging van beteekenis?
 glā, drinkglas. Uit het Holl.
 go'e, aanraken.

gòle; tagòle, losgelaten, los; losgaan; *harihari wawi t.*, alle varkens loopen los.
 gui, rotting, zweep. Vgl. Sumba *iwi*, Mak. *uwe*.
 gunu, gew. kolo gunu, schouder. Sumba *koudu*.
 guti, schaar; knippen, scheren. Sumba *guntung*, GUNTING.
 guru, leermeester. Uit Mal. Skr.

H.

hā, zegel. Uit Mal. *tjap*.
 hàbi, herstellen; *tuhàbi djala-ja*, om mijne netten te herstellen.
 habu, zeep. Uit het Mal.
 hàbu, damp, stoom; *h. rai*, mist, doom; *kàpa h.*, stoomschip.
 Mak. *sáu*.
 hādapa, voorzijde. Ontleend aan Mal. *hadapan*.
 hadi, doch, maar.
 ha'e, ha'i, rijzen, stijgen; *ha'e dahi*, het is vloed. Mënja'e, mënja'i, bestijgen, berijden, *djara m.*, rijpaard. Sumba *sa'i*, Tagal. *sakuy*, Toubul. *sake*.
 hagu, sago. Uit Mal. *sagu*.
 ha'i, shade. SAKIT.
 hako, maken, uitmaken, opleveren; *āhi nga āhi hako*, één en één maakt twee; *hako tangi*, schreien; — trachten: *tahoko ko ja*, ik zal eens trachten, beproeven.
 haku, zak. Uit Port. of Holl.
 hāku, hāko, maat; meten: *haku peije!* meet goed! Sumba, Mal. Tagal. *sukat*, m. omz.
 hala, fout, misslag; misdoen. Pehala, twist; onlusten. Sumba *djala*, *padjala*; SALAH.
 hāla, plant; planten, poten (boomen, tabak).
 hame, aannemen.
 I. hami, als, in hami nami, als welke? hoedanig? hoe? (Vgl. de Jav. uitdrukking *kados pundi*). Uit *hami*, Sumba *sama*, Mal. *sama*, gelijk, en *nami*, z. d.
 II. hami; pehami, wrijven.
 hāne, hāni, laten liggen, laten. Hoe is de verhouding hiervan tot Roti *hani*, wachten?
 hanga, spleet; kloof, afgrond, ravijn.
 hangi; zie hengi.
 hango, Pepaja; *wò-hango*, Pepaja-vrucht. Vgl. Mak. *tungang*.

- hao, schoot. Verwant met Oj. *kisapwan*, schoot, st. *sapu?*
 hapa, hagedis.
 hapè, tot (aan, *la*). Uit Mal. *sampeï*.
 hapi, rund. Mal. *sápi*.
 hàpo, pehàpo, ontmoeten; ontmoeting. — Sumba *sambur* en
 vgl. Jav. *tjampuh*, en *tjampur*.
 hãpo, doorgebroken; afgedaan, beslist. Vgl. Mak. *tappu* en Jav.
kěmput, *puput*.
 hari, alsook: hari nga, samen met, alsmede; hari-hari (h a r e-
 h a r e), alle. — Oj. *sari-sari*, Timor *al-al*.
 hàro, hàru, keukenzout; tahàru, zout in smaak; laka tahàru, het
 smaakt zout. — Jav. *sarēm*.
 Hawu, Sawu. Sumba *Sau*.
 I. he, duidt de eenheid aan in samengestelde namen van hoeveel-
 heid, = Sumba *sa-*, Jav. *sa-*, *sě*; heuwe, hebuwe, een stuks;
 hewue, één; Sumba *seau*, *sou*, Mal. *săbuwah*; henguru, 10;
 Sumba *sakembulu*, Mak. *sampulo*, Bikol *sangpolo*; hengahu,
 100, Sumba *sangasu*; hetàba, 1000.
 II. he, wat? Afwijkend in beteekenis van Toumbul *sei*, Bataksch
ise, Fidji *cei*, wie?
 III. he, cent. Uit het Holl.
 hebadja, bidden. Sumba *sambajang* Verbasterd uit Mal. *sěmbahjaug*.
 hedai, vleesch. Toumbul. *sěra*, Bisaya *soda*. Etymologisch = Jav.
sědah en verwant met Jav. *tědah*.
 hedăka, dichtbij, nabij, bijna. Mal. *dăkat*.
 hedawa, opgegeven als „zwavel“, doch het zal wel „salpeter“
 wezen. Mal. *sěndawa* (uit Skr. *saindhawa*).
 hedori, glad.
 hedu'i, hinder, last, kommer, leed; bekommerd. — Sumba *sen-*
duka; uit *sě*, *sa*, en Mal. of Jav. *duka* (uit het Skr.).
 hegàli, struikelen.
 hegege, op den rug dragen.
 hegudu, alles wat dient om te bedekken; vert. van Mal. *túdung*.
 Jav. *kudung*.
 heguru, omslaan van een vaartuig.
 hěgi, pehěgi, scheiden.
 hehi, wat ook, 't een of 't ander. Uit *he* en *hi* = *ăhi*; z. d.
 hekahi, getuige. Uit Mal. of Jav. *săksi* (Skr. *săkshī*).
 hekoko, dorst.
 hekola, school. Uit het Portug.

hekota, stijf.

I. hela, zadel. Uit het Portug.

II. hela, Islam; *dau Hela*, Muzelman. Mal. (Arab.) *sulam*.

helagi, tamarinde.

helama, heil. Pe helama, heelen, zaligmaken. Mal. (Arab.) *salámat*.

helapa, schoen. Oogenshijlijk hetzelfde woord als Jav. *salépa*, koker.

hele, pehele, schermen. Mal. *silat*.

heleo, zien; *háko ko ri ja takeleo*, laat mij eens zien! Peheleo, laten zien, doen zien. Vgl. leo.

heleti, bovendrijven.

heloto, slot. Uit het Holl.

heluwa, rib.

hema, licht (niet zwaar).

hemala, zwaard, sabel, degen. Verbasterd uit Sumba *sapala*, uit het Portug.

hemanga, ziel. Sumba *semangu*, ziel; Mak. *sumanga*, Mal. *sumangat*, levensgeest.

hema, heme, antwoorden. Sumba *sema*.

hemole, begeerte; begeerig zijn; gulzig; *dau do hemole*, gulzigaard.

hena of henata, opvangen.

I. henga, adem. Vgl. Day. *asəng*.

II. henga, hoeveel, hoegroot; eenige.

hengàdu, kus, kussen.

henge, bewustzijn; indachtig zijn; dunken; *henge ri ja*, ik herinner mij; *henge loro*, wensch. *Pe henge*, herinneren; beraadslagen. Bug. *senga*, gedenken; Roti *sanga*, willen.

hengäbi, bedekken. Jav. *singəbi* (pass).

hengi, hangi, braden, bakken. Sumba *songu*; vgl. Maori *hangi*, oven.

I. heo, negen. Sumba *siwa*, siwa.

II. heo, vloek. Pe heo, beëdigen, laten zweren.

hepaka, tjampaka; *wilubunga h.*, de tjampakabloem. Uit Mal. Jav. (Skr.) *tjāmpaka*.

herani, Christen; *dau h.*, een Christen. Uit Mal. *sərani*.

hewäka, rasch, gezwind.

hewala, verandering; ander; *dau h.*, een ander. Jav. *suwala*, geschil.

hewanga, neus.

hewari, eenmaal. Uit *he* en *wari*.

hewina, te binnen schieten, in de herinering komen; *hewina do ri ja*, ik herinner het mij niet.

- hewoka*, handig, vlug.
hi, strik. Sumba *siru*.
hianga, gezel, makker. Sumba *angu*.
higa, machtig. Toubul. *sigā*, krachtig; rijk; Oj. *masiga*, fier, triomfantelijk.
higi, mannensarong. Sumba *singgi*. Misschien ook verwant Jav. *sigi*.
hikuhi, sloep, schuit. Uit Mal. (Holl.) *sĕkotji*.
hila, reus.
hili, Spaansche peper. Mal. *tjili*.
hilu; *ai-hilu*, vrouwenkleed. Uit *ai* (Jav. *ken*) en *hilu*, Sumba *lau*, vrouwenkleed.
hina, Chineesch; *dau Hina*, Chinees.
hine, hier. — *Nehine*, deze (verleden).
hiri; *pehiri*, aanspreken. Vgl. *iri*.
hi'u, *wo-hiu*, winkelhaak. Jav., Mal. *siku*.
hiu, scheuren.
hiwu, aardvrucht in 't algemeen; *hiwu Butu*, *obi*; *huwi Djawa*, *batatas*. Sund. *huwi*, enz. met omz.
hoe, *howe*, doof; *dau h.*, een doove.
hogo, gaar; gaarmaken, koken; *dau hogo nga'a*, kok. Vgl. Mak. *songkolo*, Bug. *sokko?* of Jav. *sĕga?*
hòpe, mand; scheede.
hora, *hore*, wegwerpen; uitwerpen (bijv. 't anker); *dau hora*, banneling. Sumba *waru*.
horodàdu, soldaat. Uit het Portug.
horu, afsluiting. Jav. *sorog*.
hu, punt, spits. Sumba *supu*.
huba, vergiffenis, verschooning. *Pehuba*, genade.
hubu, wiek van eene lamp. Jav *sumbu*.
hude, achtervolgen.
I. *hudi*, weinig, een beetje; *hudi hudi*, langzaam, zachtkens aan. Vgl. *udi*.
II. *hudi*, omheining.
I. *huhu*, borst, *ai huhu*, melk; *tahuhu*, aan de borst zijn, zuigen. *Pehuhu*, doen zuigen, zoogen; *ina p.*, zoogmoeder, min. — Sumba *susu*, borst; *wāi s.*, melk.
II. *huhu*, afstammeling; afstamming. Misschien oorspronkelijk één met het vorige, tenzij het voor *hu'u*, d. i. Mal. *suku*, staat.
huli, *tahuli*, van den rechten weg af zijn, dwalen (= Mal. *kĕsasur*).

- I. *huni*, verborgen. *Pehuni*, verbergen. Voor *uni*, *wuni*, Oj. *wuni*; Sumba *kawini*.
- II. *huni*, doorn. Voor *uri*, Oj. *rwi*, m. omz.
huri voor *uri*, in *pehuri àri*, bekomen, bekoelen.
- I. *huru*, fakkel, toorts. Sumba *sulu*, Jav. *suluh*.
- II. *huru*, ruil; *pehuru*, ruilen. Uit het Mal. *urup*, met *h* vóór de *u*.
huta-njiu, sproet. Sumba *ngandu-koku* (*koku* is „kokos“, gelijk Saw. *njiu*; *ngandu* bet. tand).
- huti*, lek; vloeien, uitvloeien.
- hutu*, in *hutu-hàmu*, kam. Vermoedelijk voor *utu*, Mal. *kutu*; dus eigenlijk „luizekam“.
- huwe*, gereedschap (eig. iets?).

I.

- ihi*, inhoud, lijf; *ihitudi*, lemmet van een mes. Sumba *isi*, Oj. *isi*.
- hianga* = *hianga*: z. d.
- ija*, *ia*, kennen, weten; kunnen; *ia do ja*, ik weet niet; *ia do ja mënja'e djara*, ik kan niet paardrijden.
- ije*, *iē*, *je*, mogen, moeten, kunnen; *ije do au*, gij moogt (of moet) niet; *je maï dānge*, (ik) moest dadelijk betalen; *do do ije?* kan het niet? — goed: *djara do ije*, een goed paard; *rēngi ije*, hoor goed! Peïje, iets goed of beter doen, verbeteren, herstellen, genezen (trans.); ook bijw.: *tahàke peïje*, moet goed gebonden worden. — Sumba *ija*, in *ija ka tunanu*, goed zoo.
- iki*, klein; vgl. *a'a iki* en *ana'iki*.
- ilā*, verdwenen, teloorgegaan, vernield. Oj. *hilang*.
- ilu*, speeksel. Jav. *idu*, Bataksch *idjur*, Nias *ilo*.
- ina*, moeder; *ina-ja*, och arme! ach! Sumba *ina*, INΔ.
- ini*, in *lare ini*, verhuizen; *nun'imi*, wijken. Païniāni, steunen, leunen.
- iri* = *diri*. Peïri, zeggen.
- iu*, *iju*, haai. Sumba *iju*, Oj. *hyu*.

J.

- ja*, 1 ps. enk. Sangir *jà*, Iloko *si ak* en *ak*, Iban. *ak*, Mak. *à*.
- je* = *dje*.
- ji* = *di*.
- jemiāi* = *djemiāi*.

j u k a, d j u k a in *djuka lodo*, zingen; *tulu tadjuka lodo*, help meê-zingen; *madjuka lodo*; *mai we m. l.* kom laat ons zingen. Is het een verbasterd Jav. *ñuka*?

K.

k à b a, komt voor in ettelijke samengestelde uitdrukkingen. Evenzoo Sumba *kăba*, als welks bet. wordt opgegeven „omhulsel“; vgl. *wokepu'i*.

k à b a-dj à l a, voetstap, spoor.

k à b a-h u r u, lepel. Sumba *suroł*, Jav. *suru*.

k à b a-r a n g a, wang.

k ä b a o, k ä b a u, karbouw. Sumba *karamboa*.

k a b u, horst. Mak. *kambu*, hart; ook Sumba *kambu*, buik?

k a d e r a, stoel. Uit het Portug.

k ä d i, opstaan. Pek ä d i, wekken; zeilen.

k a d j a, rijk; *do kadja*, (wie) rijk is; *tu do kadja*, rijkdom. Uit Mal. *käya*.

k a d j i, stijfsl. Uit Mal. *kandji*.

k ä d j i, fijnstampen; *k. kenama*, siristamper.

k a h i a, arm, deerniswaard. Uit Mal. *kasihan*.

k a k o, gaan; *nadu do kako la ni*, wie (is het) die daar heen gaat! *kako*, *meningi ai loko*, ga, vraag drinkwater; *ja do takako*, ik zal gaan; *dau takako*, iemand op reis.

k a l a i w ä, k e l a i w u, bamboe. Vgl. Sumba *au*, Mal. *äwe*.

k a l e, zoeken, trachten te vangen. Vgl. Jav. *alap*, Tagal. *hanap*.

k à l u, geldschuld.

k a o, k a ' u, krabben; kammen; *kau dalo*, nog niet gekamd. Sumba *käu*, Sund. *kaiit*, krabben. Verwant Bisaya *kagu*, draad kammen, alsook Dayak *kahut*, verward, ongekamd; voorts Mal. *karuq* en Jav. *kërug*, *kërog*.

k à p a, schip, in *k. häbu*, stoomschip. Sumba *kapal*. Uit het Mal.

k à p e, aangrijpen; *dau do kape*, aangrijper.

k a p o, k a p u, roet, zwarte aanslag; aangebrand; verbranden. Sesake, Fate *kapu*, Aneityum *gap*, vuur. Schijnt verwant met Oj. *apuy*, vuur.

k à r i, schrap, streep. Sumba *karet*, Mak. *kari*, Bug. *këri*.

k ä r i, wanneer, indien.

k a r o, zak. Uit Mal. *karong*.

k a r u, garnaal; kreeft. Sumba *kurang*, Maori *koura*; uit prefix *kë* en UDANG, met omz.

- kate, knippen. Sumba *kati*, bijten, Fidji *kati*, Maori *kakati*.
 kàtu, këtü, hoofd. Sumba *katiku*.
 kawa, hengel, vischhaak; *adju kawa*, hengelroede. Ibanag *kawal*.
 Vgl. Mal. *káil*, dat uit *káyal*, *kúwal* kan ontstaan zijn.
 kawu, z. kao.
 ke, wel, al, reeds; *bani ke ja*, ik durf wel; *ála ke*, bereids, reeds.
 Sumba *sála ka*. In vragen = Mal. *ka h*. Aan 't begin eener zinsnede: indien; Mak. *ka*. Sumba *dja ka*. In dit laatste geval ook *ki*.
 kea, schreeuwen. Sumba *kajàka*.
 kebàbo, vet.
 kebãdi; z. bãdi.
 kebake, pens.
 I. kebaki, onvruchtbaar (van vrouwen). Mak. *bikusa* onvruchtbaar (van land).
 II. kebaki, tor.
 kebara, sprinkhaan. Sumba *kabalang*, *kabala*, Jav. *walang*.
 kebeba, vlinder, *kabòba*; vgl. Fidji *bebe*, Samoa *pepe*, Maori *pepepe*, en ook Mak. *pipi-pipi*.
 kebiru, voorraad, mondkost.
 kebòko, ('t net) ophalen; verzamelen; troep; *kebòko dau*, bende.
 Vgl. Mak., Bug. *bokko*, goed gevuld.
 kebui, katjang, boontjes.
 kebute, meel.
 kebuwe prijs, bedrag. Van *buwe* = *wue*, Mal. *buwah*, of Oj. *bwat*?
 kedago, bestand, volharden, volhouden. Jav. *kèduga*? vgl. echter tago.
 kedãke, kikvorsch. Uit Mal. *kataq*?
 kedàko, tikken.
 kedanga, rechter(zijde); *ti k.*, rechts. Jav. *tèngèn*, rechter; Maori *tonga*, zuid.
 kedi'i, strak, stijfgespannen.
 kediki, oogenblik; *hekediki*, een oogenblik.
 kediu, draaiend(?).
 kedjo, in *kuko kedjo*, teruggaan.
 kedjòbo, kampong. Vgl. Sumba *endjobu*, inham.
 kedjowe, kedjau, keju, muis, rat. Sumba *kaŋau*, Fidji *kalavo*, Aneityum *gedo*, Sesake *kusuwe*, Mota *gasuwe*, doch Mak. *baluwo*, Day. *baluwau*.
 kedjunga, achterzijde; *la k.*, naar achteren; *pa k.*, achter. Sumba *kulenga*.

- kedoha, zuur; *ai k.*, azijn.
 kegana, rechts. Mal. *kakanan*, Tagal. *kanan*, Mak. *kanang*.
 kohāi, bezem, veget.
 kehiro, pistool. Vgl. Roti *silo*, schieten.
 kehui, in kehui ku'u, nagel; kehui ruai, vinger.
 kela, areca.
 kelaga, vloer.
 kelagi, krom. Sumba *kaleka*; vgl. Mak. *kalengkeng*.
 kelai, tak(?); deur; *ùba kelae*, deur; *kelai rai*, hek. Vgl. Sumba
kili, sluiting.
 kelailinga Djawa, peper.
 kelaiwu (en *kelaiwā*?), bamboe; z. *kalaiwa*.
 kelara en kerara, geel.
 kelate, worm. Vgl. *lintah*, bloedzuiger; m. omz.
 kelati, boog; *ana' kelati*, pijl.
 kelidji, geschild, gepeld, gevild; *k. kuri*, villen.
 kelili, maagdom. Welk verband tusschen dit woord en Sumba
kalili, billen?
 keliti? in *hapi k.*, os. Dus „gesneden, gelubd“.
 keliu, bedaard, stil (van 't weder); *luwte*.
 keloli, val; gevallen. Eig. neergerold? Vgl. *lule*.
 kelore, weduwe.
 keluwe, vezel, spier, pees, draad, levensduur.
 kemada, in *djāga kemada*, knoeien.
 kememi, kikvorsch. Hoe de gelijkenis in klank te verklaren met
 Jav. *mimi*, Moluksche krab?
 kenana, siri. Uit Jav. *kinang*.
 kenjo, kenju, slecht, boos, ondeugend.
 kenjoko rai, aardbeving.
 kepai, groot, volwassen; ouderdom.
 kepaka, naam van een boom.
 kepala, deel; *pekepala*, deelen. Stam *pala*.
 kepare; in *worai do kepare*, klei. Vgl. Mal. *kumpal* en Jav. *kèpèlan*.
 kepepe, doos; *k. kenana*, siridoos.
 kepo, geweer; *awu kepo*, buskruid; *wo ana' kepo*, geweerkogel.
 kepòke, lans. Mak. *poke*.
 kěpu, verschroeid.
 kepuwe, kepue, stam, boom; *kepuwe adju*, boomstam; *k. ai*,
 watersprong. Vgl. Mak. *poko* en Jav. *puhun*, Bug. *poong*.
 keràba, duister. donker; *deniade-ja do keràba*, mijn binnenste is

- donker (het is donker in mijn binnenste). Vgl. Oj. *rëb*, en Jav. *larab*.
- kerabu, oorhanger. Uit het Mal. Portug.
- keragu, beven, sidderen. Vgl. Jav. *rog* en *kerogan*.
- keraka, krabbe, kreeft.
- kerara = kelara, geel.
- kere, wo-kere, scheel.
- kerei, kerē, verzoeken, vragen. Sumba *karai*, vragen, bedelen; vgl. Fidji, Jav. *kere*, bedelen.
- kerei-li, verloofde(?). Eer niemand die 't jawoord (van een meisje) vraagt, dus: vrijer.
- kerigi, bord. Verbast. uit Mal. *piring*. *Kerigi dai*, zeef, wan.
- kerigi, beven. Vgl. Jav. *kirig*.
- keriti, huiduitslag.
- keriu, zijde; *pa k.*, op zijde. — linker, links.
- ketaka, bijl. Sumba *kataka*.
- katàdu lodo, schedel. Vgl. *tàdu*.
- ketode, ketoë, hangen (intr.).
- keu, klagen. Mak. *kiyo*, roepen.
- kewagu, stomp.
- kewahu, tijdstip, termijn, overeenkomst.
- kewohe, geleding. Voor *kewu'u*? Jav. *wuku*.
- kewore, z. wore.
- kewure, gefluister; fluisterend. Sumba *kengguru*.
- kewu'u mada, oogenblik.
- ki = ke, indien. Sumba *dja-ku*, Fidji *ke*.
- kihido, fluit.
- kii Djawa, schaap; kii Hawu, geit.
- kire, tellen, rekenen. Mal. *kira*.
- kiu, krabben, afschrappen, raspen. Kekiu, rasp. Mak. *keru*, Mal. *këruk*.
- kiwo, kiwu. Pekiwo, pekiwu, mengen, vermengen; omgaan met iemand.
- ko, eens: *pengaha ko*, houd eens op! — nog: *do bōbo ko*, (ze) is nog nat; — vooreerst, om te beginnen.
- ko', doorn.
- kobo, smal.
- kōde, aap. Roti *kōde*.
- kodja, kudja, planten (hoontjes, maïs). Eig. steken, Sumba *pukolja*.

- k o d o, borst. Mak. *konro*, borst van een beest.
 k o l o, stam; *kolo nju*, kokosboom; *kolo gunu*, schouder: vgl. *gunu*:
kolo-ku'u, vinger; *kolo ku'u djala*, teen; *kolo lede*, vaste land,
 gebergte.
 k o ' o, schaaf.
 k o r o, duif.
 k o w a, prauw; *kowa-kowa*, mv. — Roti *ofa*, Nias *owo*, Nengone
koë; hierbij ook Mak. *korra-korra*?
 k o w a', kwart. Uit het Holl.
 k o w i, koffie. Uit het Holl.
 k u d u; *pekudu*, vechten.
 k u h i, sleutel. Sumba *kusi*; uit Mal. (Skr.) *kuutji*.
 k u k u, uil.
 k u l a, naakt. Sumba heeft *kalulo*.
 k u r a, minder, te kortschieten; *pekura*, verminderen. Uit Mal *kurang*.
 k u r i, huid, vel, bast, leder, schors. *Kuri mata*, ooglid; *kuri njoro*,
 lip; *kuri mutiara*, paarlmoer. KULTR.
 k u r u d u i, mier.
 k u ' u, nagel; hoef. Sumba *wu*, Jav. *kuku*, Ibanag *kukú*.

L.

- I. *la*, naar: *la mi?* waarheen? *la ni*, daarheen; *lamu*, naar huis. —
 Het doel eener handeling aanwijzende, en te vergelijken met ons
 »te, om te» bij infinitieven: *kako la nga'a*, ga om te eten, ga
 eten; *kako au la para adju*, ga gij om hout te kappen; *kako la*
wali donahu, ga suiker koopen. — Sumba *la*, naar, te, aan.
 II. *la*, z. v. a. stuks, bij 't optellen van bepaalde voorwerpen, (huizen,
 beenen): *pári la ne ru-hebo*, hoeveel beenen?
laä, *la*; *pelaü*, spelen; *pelaü huri*, dobbelen.
läbu. (het gezicht) wasschen; *läbu tangamada*, wasch het gezicht!
ladagoro, keel, strot. Sumba *dalu Enggurung*; vgl. Oj. *gulú*.
lado, pluim. Sumba *landung*.
ladu, houtskool. Vgl. Jav. *latung*, aardolie?
lägu, mug. Balin. *lägu*.
laha, snel, gauw; *laha-laha*, zeer snel, gezwind.
lahalaë, zand; strand.
lahuna, ui. Mak., Mal. (Sansk.) *lasuna*.
lai (beter *laj*), zeil; 't zeilen; *lai dai*, schoot van 't zeil. Sumba
liru, Jav. *layar*.

- la'i, mannelijk wezen, 't mannetje. Sumba *laj*, *lai*, man, echtge-
noot; LAKI.
- lai (of la'i)-bangu, nok van een huis.
- lai-dare, graf. Verbast. uit *rai-dare*, z. d.
- lai-lulu, ontbolsterde rijst. Vgl. Toumbul., Tag., Bisaya *lutu*, gaar.
laka; zie melaka.
- läka, geraakt, getroffen, enz. (bet. = Mal. Jav. *këna*): *läka ri
tudi* = Mal. *këna pisau*; *ämu läka ri lätia*, 't huis is door 't
onweêr getroffen. *Bole läka pa adji*, laat het niet blootgesteld
wezen aan den regen. *Peläka*, zich blootstellen: *bole peläku pa
ngälu*, stel u niet bloot aan den wind.
- lakati = lekati, z. d.
- lakoko, hals.
- lale, omdoen.
- laliba, zaaïen.
- lalu, wees; *ana' l.* of *na' l.*, weeskind. Jav. *lola*; vgl. Day. *ulä*,
Ibanag *ulila*.
- lama, langzaam. *Pelama*, iets langzaam doen; *pelama-lama*, zacht-
kens aan, stapvoets: *kako p.*, imperat. — Mal. *lama*, langdurig.
lamanga; z. o. manga.
- lämi, vijf. Sumba *lima*, LIMA.
- lamida, vlek, wrat.
- la-muhi, zaadkorrel, kern, pit. Voor *la* vgl. Jav. *lus*, grein, korrel.
- langa, ladder, trap.
- länga en länga-länga, in hooge mate, zeer, al te zeer; =
Mal. *tërlälu* in beteekenis.
- läpa, vouw. Mak. *lappa*, doch Sumba *lepi*, Bug. *tëpi*.
- lapeho, inlossing van een pand.
- lapu, lamp. Uit het Holl.
- I. lara, vlieg. Jav. *latër*, Mal. *lälat*.
- II. lara, rood. Sumba, Bataksch *rara*.
- lare, verhuisd; *lare ini*, verhuizen. Sumba *lele*; vgl. Jav. *ngalih*.
- laro, ketting.
- läta, läta-läta, afnemen(?).
- lätia, onweder, inslaande bliksem.
- I. lau, lawu, lijn; draad; *helau*, één lijn; *pedutu helau*, overeen-
stemmen (eig. één lijn volgen); *helau-helau*, gezamenlijk; *lawu
wangu*, draad van katoen. — Sumba *lolu*; vgl. Jav. *lawe*.
- II. lau, lou, zee, in *dau lau*, zeeman. Mal. *läut*, Oj. *lod*.
- III. lau, onheining.

- lawero, riet.
- I. le, ook, voorts, nog meer; *le ke*, ook al; *le ma*, óók.
- II. le, lee, lezen. Uit het Portug.
- lèbu, openbaar.
- lede, berg. Roti *letěk*.
- leho, lehu, doek. Sumba *lentju*; uit het Portug.
- lei; zie melei.
- lekati, de pokken.
- leko, plagen.
- lěma, naam van zekeren zeevisch. Jav. *lěmah*.
- leo; taleo, teleo, helder weder; *t. ke*, het is al helder; *leo-rawu*, *leo-rowu*, spiegel; vgl. *worowu*. — Oj., Mal. *lihat*(?).
- lere; pelere, samen, te zamen. Vgl. Fidji *malele*, eendrachtig.
- leto, achteraan; *taletu*, achterblijven; *leto-leto*, langzamerhand, van lieverlede.
- li, geluid, klank, taal, zeggen, spreken; *li Wailuda*, de Hollandsche taal; *hami nami ne li nude*, hoe luidt deze? *li he-ùba*, een woord; *li lodo*, gezang; zingen. — Sumba *lingu*, Oj. *ling*.
- liba, verstrooid, verspreid. Vgl. Sumba *săbar*, strooien, zaaien.
- lie, doorweekt, ingedoopt.
- ligu, werpen, uitwerpen.
- lijē, roa lijē, grot. Mal. *liyang*, Mak. *leyang*.
- lilā, vliegen; *meramu lila-lila*, 't ijlende zwerk. Vgl. *dolila*.
- lili, waskaars. Uit Mal. *lilin*.
- liru, hemel; *ngaku liru*, hemelhond.
- liu, bosch.
- lodje = ludja.
- lodji; pelodji, gelukkig of zaligmaken. Eer slechte uitspraak van 't vorige.
- I. lodo, dag; zon; Sumba *ladu*, *lodu*. *Mada lodo*, de Zon; Sumba *măta lodu*. *Lodo năne*, van daag. Day. *andau*, Bisaya *adlao*, Mak. *allo*.
- II. lodo, zang; *li lodo*, lied. Sumba *ludu*.
- loko, rivier. Sumba *loku*.
- loko-nga'a, huwen; peloko-nga'a, huwelijk; *peloko wango*, offer aan de geesten.
- lonje, lonji, wasschen (de handen, borden). Vgl. Mak. *piranju*, 't gezicht wasschen?
- lore (koko), slachten. Sumba *rori*.
- I. loro, dikwijls, steeds(?). Vgl. *roro*.

- II. *loro* in *wilubangu loro*, mēlatibloem.
lubu, slijk, modder. Fidji *lolobo*, slijk.
ludja; *peludja*, kweeken; verzorgen; pleeg —; *ari peludja memone*, pleegbroeder; *ana' p.*, pleegkind; *dau p.*, verpleegster, voedster.
ludu, het rechte spoor bijster, verdoold.
luhu, scheren, afscheren: *luhu ru-katu-no*, scheer zijn haar!
lule, rol. Mak. *loli*, Roti *loli*.
lumu; *do lumu*, zacht. Mak. *lumu*, Jav. *lumër*.
lupu; z. *melupu*.
luru, *peluru*, worstelen.
luwi; *talwi*, rijgen.

M.

- I. *ma*, voorz., z. v. a. ons „waarts“: *äba ma ne*, breng herwaarts, breng hierheen! — voegw. „opdat“ of als voorz. „om te“: *mai au ma nga'a nga ja*, kom met mij eten; *ma hebadja*, z. v. a. laat ons bidden! In gebruik overeenkomende met Oj. *mara* (voorz. en voegw.), waarmede het ook etymologisch één is, behoudens verwisseling van den gutturalen triller (later uitgevallen) met de *r*.
 II. *ma*, bijw. partikel: slechts; namelijk, wel. Dikwijls in onze taal weêr te geven door 't redeaccent op 't voorafgaande woord te leggen: *ngàli ma*, ik zie. Sund. *mah*, Mak. *ma*.
 III. *ma*, veld, aanplanting; *pama*, akker: *pama are*, rijstvelden. Uit *UMA*, Mal. *huma*, Bataksch, Bis., Iban. *umá*.
mabo, mak, tam. *Pemabo*, temmen. Sumba *mopu*, *pamopu*.
 I. *mada*, oog, in samenstelling; anders gew. *namada*. *Kuri mada*, ooglid; *hekewu'u mada*, een oogenblik. Ook overdrachtelijk: *mada djara*, een weg (Eugelsch: road); vgl. Sesake *mata ki sala*, Motu *mata sala*, Melaatscheneiland *mata hala* — Sumba *măta*. **MATA**. — *Mada loto*, de Zon. *Ai mada*, bron; Mal. *mata ayër*, doch met ongewone omzetting. — *Tungamada*, aangezicht; *tanga* eig. 't midden; Mak. *tanga*, Jav. *təngah*.
 II. *mada*, onrijp. Mak. *mata*, rauw, onrijp; Mal. *mantah*, Maori *mata*.
 III. *mada*, bereide opium. Uit Mal. (Arab.) *madat*.
măda, nacht; *mata măda*, aanstaande nacht Mal. *malum*; vgl. Day. *uřem*, Malegasi *alină*.
made, dood (adj.). *Pemade*, doodmaken, uitdooven, uitblusschen; *pemade lupu*, doe de lamp uit! Sumba *meti*, Jav. *mati*, Day. *matăi*.

- mādi, zwart. Met omz. uit *mitām, Sumba *meting*, Tagal. *maitim*,
Sesake *moeto*, Oj. *mahirēng*, Mal. *itam*.
- mādu, misselijk; braken. Sumba *mutu*, braken, Jav. *mutah*.
- mādu, hevig; *ngālu do m.*, hevige wind. Vgl. Maori *maro*, hard (?).
- mago, kopje, kom. Uit Mal. *mangkoq*.
- maho, mah u, buiten; ontslag; bevrijding. Vgl. Maori *waho*, buiten.
- maï (beter maj), betaling; pemaï, betalen. Toumbul. *wayēr*,
Bisaya *bayad*, Mal. *báyar*.
- mae, vergruisd, opgelost (?).
- mai, (herwaarts) komen; *mai ma de*, kom hier! *hane we na'iki ne tamai nga ja*, laat de kinderen maar bij mij komen! Sumba, Fidji
mai, Toumbul. *mei*, Ibanag, Iloko *umay*, Mal. *mari*.
- maïda, lui; *dau do maïdu*, lui aard.
- māka, kunnen, vermogen. Sumba *māka*, Mak., Bug., Tagal. *maka*.
- makea-dara, makai-dare; z. makea-dara.
- make, oom, tante; *make mone*, oom. Vgl. Sumba *make wedang*,
grijsaard.
- mākē, z. v. a. ma, wèl; *tāra make*, het is wáár, wérkelijk,
inderdaad.
- makea-dara, beschaamd; pmakea-dara, beschaamd maken,
beledigen. Sumba *makea*, beschaamd; *pamakea*, beledigen.
- malo, beschadigd.
- mami, gaar. Sumba *memi*.
- mane; pmane, bereiden.
- manga, zich verneien, spelen. Hierbij: *Kako la manga*, te bezoek
gaan (?). Vgl. Jav. *amēngamēngan*.
- mangi, geluk.
- mangu, droogen; *kemangu*, droog.
- mānji, alles wat vettig is; *ai mānji*, olie; *mānji wawi*, spek. Mak.
miña, Mal. *miñaq*, met omz.
- manu, hoen; *manu la'i āe*, haan. Sumba *manu*, MANUK.
- mao = I. mawo.
- I. mara, vermoeid; afgemat. Mal. *málas*, traag.
- II. mara, koper.
- māra (eig. *mā ra*), naar binnen; *bole nuhu au ma-ra ùmu*, kom niet
in huis!
- mare, mari, lachen. Pemari, spelen. Uit *mar'i*, Sumba *riki*,
Mak. *reke*.
- mate, op iemand wachten; lijden. Jav. *anti*, Tagal. *antay*.
- mau (ook mou, mo), rein, zuiver. Pema u, iets zuiver of zuiverder

- maken, reinigen; bijv. *penjaro pemau*, veeg schoon! *Mau-dara*, onderricht; ingelicht, wijs (eig. zuivering, verheldering des geestes); *nara mau-dara*, ondervinding hebben. Vgl. Oj. *maho*, rein, helder.
- I. *mawo*, (*mao*), beschaduwd, koel. vgl. *rai-mawo*. Sumba *mau*, koel, frisch (door schaduw), Jav. *ahub*, Sund. *aub*.
- II. *mawo*, dronken, bedwelmd. Sumba *mauk*, *mau*, Mal. *mabuk*.
- I. *meā*, rood; rijp. Mal. *merah*, Maori *mira*.
- II. *mea*, hoesten.
- mebe*, week, zacht.
- medada*, kaas.
- medja*, tafel. Uit het Portug.
- medje*, malsch (van vleesch); bedorven, rot. Vgl. Sumba *malidjo*, week.
- megala*, helder (bijv. van de lucht).
- meha*; z. *miha*.
- mela*, goud; *mela pudi*, zilver.
- melaka*, mager. Sumba *melakang*.
- melari*, (rijst) planten. Van denzelfden stam als Mak. *marri*.
- melei*, wild; *djara m.*, een wild paard.
- melengi*, glad. Oj. *mal'engis*, glad; Tag. *langis*, olie.
- melupu*, volgeladen, vol.
- mengahi*, keukenzout. Vgl. Sumba *mesi*, zout; ΔSIN.
- mengālu*, blijde; vreugde, blijdschap; *m. dara*, verheugd van hart, tevreden.
- menga'o*, aanbidden. Eig. belijden, erkennen, Jav. *ngaku*.
- I. *mengāru*, groen; blauw. Van denzelfden stam als Sumba *murū*, groen.
- II. *mengāru*; *pa m.* onder (?).
- meni*, fijn. Uit *mēn'i*, MANIPIS.
- menudi*, tooveren; *dau m.*, heks; *djāga m.*, hekserij. Kan verwant zijn met Bataksch *tondung*.
- meniga*, *miniga*, oppassen, bewaken.
- menangi*, *menēngi*, *meningi*, vragen.
- menjilu*, zuur. Sumba *majilu*.
- menjuru ati*, warmen.
- meo*, kat. Sumba *meo*, Mak. *meyong*, kat, Sund. *tijger*.
- merai*, lang. Sumba *malai*; vgl. Tagal. *malayu*, ver.
- merama*, brandhout. Vgl. Mal. *damar*, fakkel, hars?
- meramu*, regenwolk, zwerk.
- merara*, heelen; *dau do merare*, geneesheer.

- merei, dragen; draagbaar.
 merengi, betrokken; betrokken lucht.
 meriāi, snel, onverwijd; schijnt eene samengestelde uitdrukking, waarvan 't eerste bestanddeel beantwoordt aan Sumba *pare* in *pareanggang*, snel.
 meringi, koud. Sumba *meringi*, *meringu*, Mak. *dinging*, Mal. *dingin*.
 metia, hikken.
 mīda, gisteren; *māde hemida*, gisteren avond. Vgl. Sumba *maling*, avond.
 mi, vrag. vnm. in *nami*, welk? *pa mi*, waar? — Ook in vragen of uitroepen z. v. a. wie weet! misschien. Timor *mi*, wat. — *Mi do mule*, schijndood. Het is de vraag of dit hetzelfde woord is.
 miha, meha, alleen. Sumba *mesa*, Maori *meha*.
 mihàre = minahàre, zoo.
 mile, gestuit.
 minahàre, minchàre, menēhare, aldus, zoo (eig. z. v. a. Hoogd. „wie dies“).
 minaharehare, mineharihari, altoos (eig. z. v. a. Hoogd. wie immer).
 mira; pemira, gelijkmaken.
 mo; z. mau.
 mou, zenden.
 mobēni, vrouw. Vgl. Oj., Mal. *lini*, Sumba *kawini*, *wini*.
 mode, gedraaid. Sumba *puti*, draaien, Jav. *putār*. Vgl. *pota*.
 moke bara wawi, krekkel.
 moko, bereid; gereed Pemoko, gereed maken, bereiden; 't bereiden.
 mola, juist, waar; *piku mola*, de waarheid spreken. Pemala, iets recht, goed maken; *tau p.*, maak (doe) het goed; *li p.*, zeg het goed, juist.
 mone, mannelijk, 't mannetje; *memone*, *momone*, (de) man. Sumba *mini*; verwant met Florida *mane*, mannelijk, Aneityum *atamaing* (uit *atamani*). *Apu mone*, grootvader.
 mone-āi, moni-āi, groot.
 morake, spin.
 mote, ster. Vgl. Eromanga *mosi*, Aneityum *moitjeur*. Al deze vormen moeten, op de eene of andere wijze ontstaan zijn uit WITUEN, Tagal. *bituin*, Bisaya *bituon*, Bug. *witoeng*, Samoa *fetu*.
 mu, 2 ps. mv. Sumba *njo-mu*, — *mu*; KAMU, — MU.
 muhi, steken; aansteken; *muhi we roko*, steek maar een sigaar op!

- muhu, oorlog; *tamuhu*, in oorlogstoestand. Jav. *musuh*.
 muki; *kemuki*, bewegen, met iets draaien; *bole kemuki kätu*, beweeg
 het hoofd niet! Jav. *mengkok*.
 muri', leven, groeien; *adju do muri'*, levend hout. *Pemuri'*, 't leven,
 geleefd hebben, leeftijd: *duwe tau ke ne pemuri'*, het is al twee
 jaar oud.
 muri, muru, heer, meester; *muri mone*, meester; *muri bëni*, meesteres;
muri-di, ook wel *muri*, onze Heer, de Heer (God, Jezus).
 mutiare, paard. Uit het Mal. (Skr.).
 muu, pisang.

N.

- na', verkorting van ana', kind; bijv. *na' moniki*, kleine jongen.
 -na, bez. vnw. 3 ps. enk. = -ne, -no; *era-na do rihine*. Sumba *na*.
 nã, spits, scherp. Uit na'a.
 na'a (eig. *ngaha*), scherp; pena'a, scherpen. Jav. *asah*, Tagal.
hasa.
 nãbo, aanstonds.
 nãbu, behooren.
 nade, aanw. vnw. „deze, dit“. De staat tot Sumba *ija*, Rot. *ia*,
 als Mal. *diya* tot *iyu*. Er heerscht in de opgaven verwarring tus-
 schen de ene, evenals in 't Sumbasch, waar volgens den een
ija, deze, dit, beteekent, *ijana* en *nina*, die, dat; volgens den
 ander juist het tegendeel. Daar Roti *ia* bepaaldelijk „deze, dit“
 is, mag men de eerste opgave voor de juiste houden.
 nãdu, vrag. vnw., wie? mv. *nadu nadu*.
 nadu'u, visch. Mak. *djuku*.
 nahãre, aanw. vnw. die, dat.
 nahe = nahãre.
 nahede, aanw. vnw. deze, dit; bijw. nu, hier.
 na'i, schilfer; *na'i nadu'u*, vischschub; *do na'i*, schurftig. Uit
unapi, Samoa *unafi*; Ponosakan, Mongondou *unap*, Sumba *una*,
 schub; Bataksch *unap*, onkruid.
 na'iki, klein kind; klein; mv. *na'iki-iki*. Vgl. ana'iki.
 nãli, overmorgen.
 nãlu, een kussen. Sumba *nalung*.
 namada, oog. Sumba *mata*, MATA,
 nami, welke? waar? Vgl. mi.
 nana, etter. Mak. *nana*, NANAH.

- nāne, aanw. vnw. in bet. = Mak. *iya*, Fransch *ce*; bijw. nu; *lodo nāne*, heden; *pa ne pa ni*, = Mal. *sina sana*. Sumba *nina*.
- nanede, nanide, aanw. vnw. die gindsche; die, dat.
- nange, nangi, zwemmen. Mak. *lange*, Oj. *languy*.
- na'o; mēna'o, stelen; *dau mēna'o*, dief. Pampanga *nakau*, Pono-
sakan *monakau*, Niasch *manago*; stam in Tagal., Day. *takau*,
Sangirsch, Fidji *tako*.
- napēhi, hamer. Vgl. Sumba *pāsa*, hamer, en Jav. *pasēk*, gestampt (?).
- nara, winst, wat men verwerft; winnen, erlangen, bereiken, be-
zitten; er is. *Dau do nara*, overwinnaar; *nara ai pa ma are*, z.
v. a. de rijstvelden hebben water gekregen.
- nāta, zoet; *lāka nāta*, z. v. o. het smaakt zoet.
- nātu-lodo, middag.
- nawa, golf. Fidji *nawa*, op 't water drijven(?).
- nawu, menawu, vallen. Penawu, voor anker liggen; reede.
Sumba *nabu*, gevallen; *kanabu*, gevallen; Mak. *naung*, Toubul.
nawu, Ibanag *nabu*; verwant met Jav. *dawuh* en *lahuh*.
- I. ne, er zijn; *ne pa mi kuhi*, waar is de sleutel? *ne do ai nadu'u*
is er veel visch? Sumba *ninja*, Mak. *nija*, Oj. *honya* (uit *ēnya*). —
Hierbij misschien ook te brengen *ne* als tusschenwerpsel: zie!
- II. ne, partikel om zekeren nadruk te leggen, in functie overeen-
komende met Sund. *nja*; *pewije ne wawi-ne*, verkoop die varkens!
duwe tau ke ne pemuri, het is reeds twee jaar oud. Sumba *na*.
Vermoedelijk hetzelfde woord als Mal. *nan* = *yang*.
- III. ne, voegw. daar, dewijl, omdat; want; *ne tu-apa ihi-ja*, omdat
mijn lichaam onwel is. Schijnt niet te verschillen van *nge*.
- IV. ne, vnw. 3 ps. bezittelijk, en in bepaalde gevallen te vertalen
met ons bep. lidwoord; *ne wawine*, de varkens. Bijvorm van *na*,
no. Sumba *na*.
- V. ne, aanw. vnw.: *pa ne*, hier. Vgl. *nāne*.
- nēē, z. v. a. N.N.
- nenga, vrag. vnw. wat? *nenga-nenga*, onbep. vnw. iets.
- I. nga, vrag. vnw. wat? *pa tau nga*, in wat jaar? *ta-nga-no*, z. v. o.
wat scheelt hem?
- II. nga, voegw. met: *nga au*, met u. Ook soms „bij, aan“, gelijk
Mal. *sama: kako ja nga au*, ik kom (eig. ga) bij u. Met afkap-
ping uit *dānga*, Mal. *dēngan*, Sumba *dangu*.
- nga'a, eten; *djara nga'a dju'u*, 't paard eet gras; ook subst.: *pa*
Ilāba era nga, te H. is eten. *Penga'a*, doen eten, voeden;
iets innemen, gebruiken; *ālu ke p. amo adju*, hij heeft al genees-

middelen gebruikt; *āla ke au p.*, hebt gij al eten gebruikt, gegeten? — Sumba *ngangu* uit *ngan* met naslag van *u*; stam *kan*.
ngàdi, zien; zichtbaar, gevonden. Sumba *ita*, zien; *ngita*, zichtbaar; *pangita*, doen zien; 't bemerken; Tagal. *kita*, Bug. *ita*, *makita*, Roti *ita*.

ngado, alvorens.

ngàdu, wat men brengt, voert. *Pengàdu*, brengen, voeren; meenemen: *pengàdu ri ja tãmu au*, gij wordt door mij naar nuis gebracht. Jav. *antuk*, en waarschijnlijk ook Sumba *ngandi*. Samoa, Maori *atu*, derwaarts.

ngaha, *pengaha*, rusten, ophouden, stilhouden. Vgl. Jav. *aso*, hoewel de eindklinkers niet overeenkomen.

ngahi, *pengahi*, bijeenbrengen, verzamelen. Stam *ahi*, Sumba heeft *usi*, *pa-usi*.

ngahu, rijstblok. Sumba *ngusong*, Mak. *assung*; vgl. Jav. *tésung*.

ngaka, hond; *ngaka rena*, teef; *ngaku liru*, hemelhond.

ngalu, wind. Sumba. *ngilu*.

nganga, honger; *mengãnga*, hongerig; *tamengãnga*, er wordt honger geleden; *tamengãnga ja*, ik heb honger. Vgl. Mak., Mal. *nganga*, gapen.

ngara, naam. Sumba *ngara*, Oj. *ngaran*.

ngara ko, *ngaro ko*, toch eens.

ngàru, jong, jeugdig. Sumba *mengura*.

ngati, voorz. = 't eenvoudige *ti*, van (Eng. from): *djan ngati de*, ver van hier; *ngati mi*, van waar?

I. *nge*, voegw. dat; in vragen z. v. a. *do(?)*: *nge tabòbo*, is het nat?

II. *nge*, gedachte, gevoelen. Verkorting van *henge?* of Jav. *ingët?*

ngëne, zwijgen; *ngëne we au*, gij zwijgt maar. Jav. *ñnëng*, Roti *nènè*.

ngenge; *pengenge*, gissen; 't gissen. Vgl. *nge* en *henge*.

ngëta, dan (?).

ngidu, zuchten; *pengidu*, zucht; een zucht slaken.

nginu, drinken; *tanginu ja*, ik wil drinken; *bole bãlu tanginu*, vergeet niet te drinken. Sumba *unu*, INUM.

ngiu, lijf, lichaam; zelf. Bij de optelling van bepaalde voorwerpen ook **stuks**: *duwe ngiu wawi*, twee varkens. *Ngiu dan* (en *do*) *made*, lijk. Sumba *ngiu* wordt bij optellingen evenzoo gebruikt als in 't Sawuneesch; volgens de Roo v. Alderwerelt beteekent het staart en wordt het vergeleken met Mal. *ekor*, doch het gewone woord voor staart in 't Sumb. is *kiku*.

ngutu, tand. Sumba *ngãndu*.

nī, (uit *nīi*), droomen. Voor *ngīi*, Jav. *ngipi*.

ninga = nenga.

nini, mug. Sumba *kaninik*.

njàbu, nest.

njami, kauwen. Sumba *měnjama*, Mak. *tjama*, doch vgl. ook Mak. *ñame*, proeven.

njaro, njaru; *měnjaru*, vegen; *penjaru*, veeg!

njau, leven maken.

I. njiu, kokos. Mal. *ñiyur*, Fidji *niu*.

II. njiu in *penjiu ilu*, spuwen.

no, vnw. 3 enk.; ook wel eens mv. Mak., Bug. *na*; Sumba *na*. — no'a; peno'a, iets droogen.

nòbo = nàbo.

no'e, wonde; gewond. Sumba *menua*, Mal. *luka*.

nome, nommer. Uit het Holl.

nono, none, in de zon droogen.

no'o in *hari no'o*, eergisteren.

nou, zich kleeden.

nowe, zwijgen.

nu = unu, bezitting: *nu-ja*, de mijne, 't mijne; mijn; — bezitter, eigenaar: *dau nu djara*, de eigenaar van 't paard. Mak. *anu*, Sund. *anu*, *nu*, Roti *nu*.

nuhu, binnenkomen. *Penuhu*, binnenbrengen. Jav. *nusup*.

nune, zoo, aldus.

nune, nuni, trekken, vervoeren. Nunini, wijken.

O.

o, ja. Sumba *owa*, Tagal. *oo*.

oba, stonde, uur; *oba henga*, hoe laat is het?

oha, duidt bezitting aan; *oha-ja*, 't mijne, van mij; *oha-ro*, goed van hen.

omo = emo.

omu = umu.

oni, bij; in *donahu oni*, honig. Uit *wani*, Mak. *bani*, bij; *djene bani*, honig; Bataksch Dair. *uwani*.

o'o, willen.

P.

pā, voorz. te, in, op, aan. *Tapumai pa ja*, ik heb te betalen. *Pa mi*, waar? *pa mi rai*, in welke streek? *pa de*, hier; *pa ne pa ni*, hier

- en ginds; *pa nane*, en *pa nide*, daar, er; *pa nule*, alhier; *pa pune*, ginds; *pa do era*, toen er was (eig. te dat er was); *pa dara*, binnen; *pa ra*, Duitsch: hinein, terwijl *ma ra is* "herein." Timor *pa*; vgl. Jav. *para* en zie aantekening onder *ma*.
- I. *pada*, veld, weide, bosch; *pada muhu*, oorlogsveld. Sumba *pulang*, vlakke, weide grond; Mal. *pálang*.
- II. *pada*, gebroken. Sumba *pata* en *bata*, Mal. *putah*.
- pàda'*, pijn, ziekte; ziek; *nadu do pàda'*, wie is er ziek? *tapàda'*, ziek zijnde: *tapàda' au?* zijt gij ziek? *Pepàda'*, pijnigen. Day. *përës*, Mak. *parisi*.
- pădi*, *pědi*, jeuken; jeuken. Sumba *embadi*.
- padita*, predikant. Uit Mal. (Skr.) *pandita*.
- padji*, vaan, wimpel. Sumba *pindji*, uit Jav. of Mal. *pandji*.
- padjo*, pajong. Jav. *payung*.
- pădu*, bitter. Jav. *ampėru*, bitter; gal; Sumba *kapidu*, gal. Vgl. *ădu*.
- pae*, *pa*, beitel.
- pagawi*, kin.
- pago*, stengel.
- paha*, markt. Uit Mal. *pásar*.
- pahe*, kloppen. Vgl. Sumba *paha*, hamer.
- păhi*, werpen.
- pai huru*, fakkelt. Z. *huru*.
- pake*; *pepake*, gebruiken: *ăla ke au pepake amo ulju ne*, hebt gij de medicijn al gebruikt? *ije do au tapake*, gij moet (moogt) ze niet gebruiken. — Sumba *păke*, aandoen, kleeren dragen, *papake*, gebruiken, Mak. *pake*.
- pako*, plukken.
- pala*; zie *kepala* en *unu*.
- pana'*, warmte; warm. Sumba *embana*, Jav. *panas*.
- papa*, plank; *băla papa*, schrijfbord. Sumba *kapapa*, Mal. *papan*.
- para*, hakken; *kako au la para adju*, ga gij om hout te hakken: *para-ămu*, huisraad (?).
- pareda*, bevelvoeren; *dau do p.* gezaghebber. Uit Mal. *parentah*.
- parhaja*, *pěrhaja*, gelooven. Uit Mal. (Skr.) *partjaya*.
- pări*, hoeveel? *ăba pări ke*, hoe laat is het al? Sumba *pira*, Jav. *pira*.
- paro*, *paru*, grijpen, aanvatten, vasthouden. *Peparu*, laten aanvatten? in *mai ma pepăru ruwai*, kom, geef mij uw hand!
- pau*, manggo; *wo-pau*, manggovrucht. Sumba *pau*, Mal. *pauh*.
- pee*, *pe*, tegenwoordig, aanwezig zijn, vertoeven, verblijven, wonen, *pee do ari-ja pa de*, mijn jongere broer is niet hier; *era pe*, ver-

blijfplaats; *tape*, om te toeven; *pe pa nane*, wacht daar! Elliptisch is de uitdrukking *pee no*, waar toeft hij? — *Pe* ook z. v. a. bezeten (door een geest): *dau pe ri wango*, een door een boezen geest bezetene. Vgl. Sumba *penge*, vertoeven, wonen; plaats.

peke; zie pika.

pěla', scherpen.

pele, gezamenlijk. Vgl. lere.

pelu, verrader; *dau do pelu*, verrader.

pěnje, worgen.

penjore, snuit van een dier.

penoro, wateren; *ai penoro*, pis. Jav. *turas?*

pepu, bevelen.

perigi in *wowadu do perigi*, rots.

peti, kist. Sumba *peti*; uit het Mal. of Jav. (Skr.).

petu, juist, even, rechtvaardig. Van den stam *tu*; z. d.

pidu, zeven. Sumba *pidu*, PITU.

pidja, leenen; *měningi tapidja ja*, ik vraag te leen. Uit Mal. *pindjam*.

piga, schotel, schaal. Uit Mal. *pinggan*.

pika, peke, spreken, zeggen; *bole bālu tapika pa Guru*, vergeet niet aan den Meester te zeggen. *Pepika*, berichten, zeggen.

Sumba *peka*, *papeka*.

pile, pili, kiezen; keus. Mak. *pile*, Jav. *pilih*.

pipe, knijpen. Jav. *pipit*.

piri, pirigi, bord. Uit Mal. *piring*.

poe, in *amu poe*, kakhuis.

pote, draaien; *pote-pote*, er om heen draaien, onoprecht zijn, bedriegen.

Sumba *puti*, draaien; *paputi*, bedriegen. Vgl. *mode*.

pudi, wit. PUTH.

pue, plukken. Sumba *papu*; vgl. Jav. *ngipun* en *ngimpuni*.

puhaka, erfstuk. Mak., Mal. *pusaka*.

punane, die, dat, gindsche.

pune, punide en puwe, die, dat, gindsche. Vgl. Jav. *punang*.

pulu, eiland. Mal. *pulau*, Tag. *pulo*.

puru, afdalen, nederdalen. Sumba *puru*, verwant met Jav. *udun* en *turun*.

R.

I. ra, bloed. Sumba *reja*, Toumbul. *raha*, Oj *rāh*, Mal. *darah*.

Ra adju, gom.

II. ra, stam van dara, in; *ra djimāe*, in (den loop van dezen)

- morgen, *rāmu*, in huis, waarvan *peramu*, huisvesten. Atjeh *lam*, Maori *ro*, Volow *lo*, in.
- rabe, afgenomen, wegnemen. Sumba *ramba*. Mal. *rampas*.
- radja, lang uitblijven; *meda'u ja taradja*, ik ben bang om lang (laat) uit te blijven.
- raga, vlaag, bui (?) in *raga ngulu*, storm.
- raho, vergif. Uit Mal. *rátjon*.
- I. rai, land, aarde, grond, gewest; *rai Häba*, het gewest Häba; *rai paredu*, gebied; *rai wawa*, aardbodem, aarde, wereld (Roti *dae bafok*); *la rai*, naar beneden. Rot. *due*; vgl. Sumba *paraing*, gewest, dorp en in gewijzigde bet. Mak. *raya*, Bug. *rai*, Mal. *ráya*.
- II. rai, tanga-rai, voorhoofd. Mal. *dahi*.
- III. rai, loop; perai, loopen. Jav. *layu*.
- IV. rai, voorz. sedert, sinds.
- ra'i, vuil; *do ra'i*, onzindelijk. Pera'i, iets vuil maken. Mal., Sund. *daki*, Niasch *da'i*.
- rai-mawo, lommer (eig. schaduwrijke plek). Vgl. *mao*.
- raka, gestikt; *made raka*, stikken.
- I. rame, gevangen nemen.
- II. rame, uit Mal. *rámei*; *tarame peloko nga'a*, huwelijksfeest.
- rāngi, rēnge, hooren. Sumba *rongu*, Mal. *dēngar*.
- rapa, zadelen. Mak. *lupa*, Jav. *lapak*.
- rāpa, vadem. Sumba *rapa*, Jav. *dēpa*.
- I. rau, blad; ook ru, vooral in samengestelde uitdrukkingen; Sumba *ru*, Mal. *dáun*, Oj. *ron*. *Rau kali*, dak, atap. *Rau ubu*, knevel; *rau wi*, kinbaard. Vgl. ru.
- II. rau, rou, milt. Vgl. Mal. *parau*.
- rawo, duizendtal; *herawo*, duizend, alleen over in *heriwo harawo*; vgl. bij riwo; *herawo* komt overeen met Fidji *selavo*, duizend (nl. van kokosnoten).
- rawu, rao, keuken. Mal. *dápur*.
- I. rena, gewoonlijk *worena*, groot.
- II. rena, wijfje. Van den stam *INA*, moeder; vgl. Mal. *lētina*, en voor den vorm Jav. *rena*.
- ri, voorz. voor; wegens (vgl. Engelsch *for*); drukt ook den instrumentaal „met“ uit en is na passieven met „door“ te vertalen; *ri-nenga*, waarom? *tobo ri ai* vol (met) water; *au ri adju muri*, een haag van (eig. met) levend hout; *mū ri doi nuhäre*, betaal met dat geld.
- ri, bijw. verkorting van *wāri*, weêr, terug, ook „echter“.

ridju, springen.

rihi, overschieten; overtreffen; *rihi ti*, z. v. a. meer dan. Sumba
resi, overschot.

riho, rollen.

rini; ta'u rini, geeuwen.

riwo, duizendtal; doch alleen over in *he-riwo he-rawo*, een millioen.
Sumba *sariwu*, duizend, Mal. *saribu*.

I. ro = ru (z. d.) in *ro-djara*.

II. ro, vnw. 3 ps. mv. Sumba (*nju*)*da*, Ibanag (*i*)*ra*, aanh. *da*,
Fidji *ra*.

roa, holte, kuil, gat; *roa lije*, grot. Mal. *ruang*.

roda, zwerven. Uit het Portug.

rodo, zaag; vjl. Sumba *ronda*, zaag; *kurinda*, vjl; allen verbaste-
ringen van Mak., Jav. *gurinda*, slijpsteen.

roe; peroe, fijnsnijden, kerven.

rohe, schuren. Vgl. Mal. *karsik*, grind?

roko, sigaar. Uit Mal. (Holl.) *rokoq*.

roro, steeds, altijd.

rowi = ri, voor, enz.

rowu; zie worowu.

I. ru, verzwakte uitspraak van rau, haar, veeren; *ru katu*, hoofd-
haar; *ru wala*, vlerk; *rulai*, staart; *ru* (of *rau*) *manu*, haneveêr;
ru adju dahi, zeewier; *ru kolo*, uitspruitsel. Vgl. Roti *langà-dlä*,
hoofdhaar, waaruit blijkt dat ru = rau, Mal. *dáun* is.

II. ru, als eerste lid van benamingen voor lichaamsdeelen: *ru bebo*,
been; *ru dani*, rug; *ru kumene*, lendenen; *ru toè*, knie; *ruwāi*,
ruāi, hand; voet. *Ru* is vermoedelijk eene verkorting van *rua*,
ruè, Mal. *ruas*, Jav. *ros*, Bis. *lawas*.

ruba, ontferming, genegenheid, gunst; *ruba dara*, genegenheid
van gemoed; *ruba do dara*, onmeedoogend van gemoed; *ruba dara*
ook: genoeg doen, gunst bewijzen, helpen; *ruba ko dara au*,
help mij eens! eig. ontferm u, wees zoo goed!

ru, ro, in *ru (ro) djara*, weg; *ru djara na'iki*, paadje.

rugi, nadeel; perugi, benadeelen Sumba *ronggi*, uit Mal. *rugi*.

ruha, hert. Sumba, Mal. *rusa*.

ruhu bisiu, dakrib. Mal. *rusuq*, rib.

ruï, been, gebeente; *do ruï*, gespierd; *ruï ruhu*, rib; *ruï dàbo*,
ruggegraat. Sumba *ri*, beenderen, Toumbul. *ruhi*, been, graat;
hetzelfde woord als Mal. *duri*, Oj. *rwi*, doorn.

runāi, tabak.

rupia, gulden. Uit Mal.

rutu, roest.

T.

ta, voorv., zie spraakkunst.

ta, partikel, bijw. en voegw. dan: vgl. Oj. *ta*. — doch; omdat;

Roti *tě*, dan; dat, omdat; *ta male ari ja*, omdat mijn jongere

broêr gestorven is. Als voorz. schijnt het een bijvorm te zijn van

te, te, tot: *ta henguru rupia*, tegen 10 gulden. *Tata* = *la*, om te.

tàba, duizendtal; *hetàba*, duizend; *tàba-tàba*, duizenden.

tàba ngànu, huwen. Misschien eigenlijk: in huis nemen; vgl. a ba.

tabe, een klap; een klap geven; *tube hetaka*, een oorveeg. Sumba

tăba, klap; onzeker of Mak. *tamba*, kloppen, te vergelijken is.

tàbi, kant, boord; *tàbi dahi*, kust; *tàbi loko*, rivieroever. Jav. *těmbing*.

tàbo, tàbu, doden; *dau t. dau*, moordenaar.

tàbo golo, werplans. In deze uitdrukking is *tàbo* Jav., Mal.

tumbak, m. omz.

tăbu = dăbu.

tàbu, de maag.

tàbu-la'i, huwelijk (van eene vrouw).

tāda, teeken, merk; kennen. *Dau do tala*, een bekende. Sumba

tanda, merk; *patanda*, merken, kennen; Oj. *tanda*.

tāde, totdat (?).

tăde, putten.

tadju, ergens heengaan. Vgl. djo.

tado, als vraagpart. = do; als voegw. dat.

tădju, snijden.

tadu, hoorn. Sumba *kadu*, Mak. *tanru*, Mal. *tundug*.

tādu, hoed. Jav. *tudung*.

tago, op zich nemen; verdragen. Sumba *tanggung*, uit Mal. *tanggung*.

tajòle, aanbieden.

tăka, zetten, plaatsen. *Petăka li*, beloven; *petaka*, wedden;

tapetăka, weddingschap. Sumba *teki*.

take, teloorgegaan, uitgevallen (?).

tala; *tutala miha*, afgezonderd. *Petala*, onderscheiden.

talu, verbijsterd.

tami, schild. Sumba *teming*, Jav. *tameng*.

tana', van den stam ana': *metana'*, geboren; *metana' ana'*, baren,
in 't kinderbed zijn.

- tanga-rai, voorhoofd. Vgl. rai en tangamada bij mada.
 tangi, geweest; *hako t.*, schreien, weenen. TANGIS.
 tani-ae, zwanger. *Tani* misschien = Mal. *tiyan*, Tagal. *tihan* buik, zoodat *tani-ae* eigenlijk „grootte buik, grootbuikig” is.
 ta'o, ta'u, maken. Peta'u, doen, gedaan hebben. *Tuta'u*, om te maken, dienende voor, materiaal. *Roti tao*; maken, doen.
 t̄ara, zeker, waar: *t̄ara make*, het is inderdaad zoo. *T̄ara-t̄ara*, waarlijk; volstrekt moeten. *Petara*, inderdaad. *Dei pet̄ara*, hartsucht; *dolala pet̄ara*, hebzucht. Vgl. Jav. *t̄rang*.
 t̄ara of t̄rai in t̄ara (*t̄rai*) *Djawa*, mais; *t. Huru*, gierst.
 t̄are, Solanum melongena. Mal. *t̄arung*, Tagal. *tulung*.
 tari, scheppen, schepping.
 tateni, in *ai tateni*, plas.
 tau, jaar. Sumba *taun*, *endaun*, Mal. *tahun*.
 tawa, dingen. Mak. *tawara*, Jav. *tawa*.
 tawala, ruw.
 te, voorz. te, in. In bet. weinig of niet verschillend van *pa. Te mi?* waar? Florida *tu*, te, op, in.
 tebo, muur. Mak. *t̄embo*, Jav. *tembok*.
 teje, teie, genoeg! goed. z. v. a. Jav. *wis*.
 tekepeae, bijeengezameld.
 tel̄e, buiten; *la tele*, naar buiten. *Tele* ook „ontlasting hebben”.
 teliriliri, kant, rand. Andere uitspraak van teriri, z. d. Vgl. Jav. *iring* en *siring*.
 telora, midden; middelste; onzijdig. *Pa telora*, tusschen. Naar analogie van Sumba *pauwa* te oordeelen, ontstaan uit *te* en *lora*, (*larwa*) redupl. van *duwa*.
 tem̄aru, lood. Sumba *t̄embura*, Mak. *tumbera*, Bug. *tum̄era*. Alles verbasteringen, schijnt het, van Skr. *t̄iura*, tin.
 I. tenaga, anker. Sumba *tanangga*.
 II. tenaga, k̄nanga; *wilabungu t.*, k̄nangabloem.
 tenei, ingewand. Sumba *tenai*, Bisaya, Toumbul. *tinai*, Mota *tinæ*.
 Stam *tei*, *tai*, drek.
 t̄enga, half; *het̄enga*, een half. Jav. *t̄enguh*.
 tengara, steilte; *do tengara*, steil.
 t̄erika, linnengoed enz. strijken. Uit het Holl.
 teriera, duizendpoot.
 teriri, kant, zoom, zijde. Andere uitspraak van teliri.
 tewuweb̄elo, bij.
 ti, van, uit. *Ti mi?* van waar? *ti de*, van hier; *ti ni*, van daar?

- ti nga*, van waar, weshalve, hoe komt het. Na comparatiefbegrippen te vertalen met *ndan*: *rihi ti hedäpa*, meer dan een vadem. Sunda *ti*.
- tigi; do tigi, scheef.
- tije, omdammen; *tije māre*, een rijstveld omdammen.
- tima, gewoon; *do tima*, wat gewoon is.
- tita, inkt. Uit Portug.
- titu, staan, blijven staan: *titu pa de ja*, ik blijf hier staan.
- tīu, tiju, 't blazen van den wind. Petiu, iets blazen. Mal. *tiyup*.
- to, ton. Uit Mal. (Holl.) *tong*.
- I. tobo, vol.
- II. tobo, iets puntigs om meê te steken.
- toe, toi, weten; bekend; *toi dai do*, nog onbepaald. *Ngetoi*, weten.
- toke, wegzetten, bergen. Misschien bijvorm van *täka*.
- tola; petola, vervloeken. Jav. *téluh*, betoovering(?) of *tulak*, bezweringsmiddel(?).
- tu, waarachtig; *petu*, waar, oprechtelijk. Vgl. Sumba *tutu*, dat is zoo; Roti *tétu* juist, en Jav. *tamtu*, *tantu*.
- tubu, knods.
- tudi, mes. Sumba *kasidi*, mes; Day. *tundjik*, insnijden(?)
- tu'e, omhakken, omgooien.
- tui, lang (bijv. van haren); lang geleden, oud: *amu do tui*, het oude huis. Petui, iets lang maken, laten duren.
- I. tükku, roeispaan (eer: stok om te boomen). Sumba *tokung*, stok. Verbasterd uit Mak. *takkang*; Jav. *tékèn*, stok.
- II. tükku, smijten, gooien.
- tuli, teekenen, schilderen. Uit Mal. *tulis*
- tulu, helpen. Sumba *endulang*, Jav. *tulung*.
- tunu, (vuur, licht) ontsteken; *tunu lapu*, steek de lamp op! Sumba, Mak., Jav. *tunu*.
- tuwa, Heer, Mijnheer. Uit Mal.
- tuwai, Mijnheer. De eigenlijke Saw. vorm is *duwai*.
- tuwe, invallen, inzakken. Mak., Mal. *tumbang*.

U.

- ùba', woord. Uba-dara, inham. Het woord bet. eig. mond, opening. Mak. *bawa*, mond; woord; Mota *vava*, spreken; Bataksch *baba*, mond; Jav. *babah*, opening.
- udi = hudi, weinig.

- I. udju, voorgebergte, kaap. Mak. *udjung*, Mal. *hudjung*.
 II. udju, bundel; *ta-udju*, aaneengevoegd.
 u d u, luis. Sumba. *wutu*; KUTU.
 u h u, lever; hart. Sumba, Toumbul. *pusu*, hart; Jav. *pusuh*, lever.
 u i, vulva. Mal., Tagal. *puki*, Samoa *fu*.
 u k u, liegen; arglistig.
 u l i, roer. Ibanag. *ulin*; vgl. Mak., Mal. *kamudi*.
 u m u, o m u, dichtbij, nabij; bijna, weldra; *ta-umu tadäka*, zal
 weldra komen; *domu* = (*do omu*), is nabij; op het punt. P e u m u,
 dichtmaken.
 u n u = n u, bezitting; *unu-ja*, 't mijne, van mij; *unu pala*, aandeel.
 u r u, begin; vooruit, eerst, vroeger; gevest; *do uru*, voorheen.
 Sumba *mangelu*, *mangilu*, vooraan. Oj. *hulu*, Mak. *ulu*, hoofd,
 enz. Mal. *da-hulu*, voorheen.
 I. u w e = w u e; *hewue*, één stuks; Mal. *sabuwah*.
 II. u w e; p e u w e, beladen. Oj. *bwat*.

W.

- I. w a, westen; 't eiland Sumba. Mal. *bárat*, Bis., Tagal. *habágat*.
 II. w a, overvloeien, overstroomen; *ai wa*, overstroming. Oj. *wáh*,
wah, vloed; Sumba *i wa*, overstroming.
 w à b a, w à b e, slag, schot; slaan, schieten.
 w a d j a, staal. Sumba *wadja*, uit het Jav.
 w a d j e; p e w a d j e, beschermen. Vgl. Mak. *badji*, goed.
 w a d u, steen; *wowadu do perigi*, rots; *wowadu li*, koraalrif. Sumba
watu, WATU.
 w a i l a d a, Holland; Hollandsch.
 w à l i, koopen; *wàli au hengiu wawi pa ja*, koop mij een varken;
tawàli, te koopen, zoowel: zal gekocht worden, als: zal of wil
 koopen: *tawàli ri ja djara pune*, ik wil dat paard koopen; *tawàli*
kii Hawu ja, ik wil eene geit koopen; *tawàli*, subst. bruidkoop-
 schat. P e w à l i, een koop doen, gekocht hebben: *äla au pewàli*
djara hengiu, gij hebt reeds een paard gekocht. — Sumba *weli*,
 koopprijs; Oj. *wèli*, Fidji *voli*.
 w à n g e, geduld hebben, uithouden.
 w a n g o, geestverschijning, booze geest; *dau pe ri wango*, een be-
 zetene. Jav. *wangun*, gedaante.
 w a n g u, katoen; *lawu wangu*, draad, garen.
 w a p a, eig. w o - a p a, z. d. leelijk, slecht, verdorven; *pedai wapa*

- ngara dau*, iemands naam bezwalken, iemand lasteren; *dau wapa*, schelm.
- wari, keer; *hewari*, eens, eenmaal. Sumba *beli*, Jav. *wali*.
- wāri, weder, wederom; *hewari wāri*, nog eens weêr; echter. Sumba *wāli*; vgl. Jav. *malih*.
- wàri, snot. Sumba. *wira*, met omz.
- warowu, z. worown.
- wàru, de maan, maand. Sumba *wulan*, met omz., WULAN.
- I. wata, slechts; maar (Hoogd. sondern). Sumba *mata*.
- II. wata; *pewata*, grens. Jav. *watès*.
- wau, reuk, stank. Sumba *wau*, Mal. *bāu*.
- wāu, reiger. Mal. *bangau*, Jav. *bangō*, Aneityum *puing*.
- wawa, laag, ook van prijs. Sumba *wawa*, Mal. *bāwah*.
- wawi, varken; *wawi wawi*, mv. Sumba *we*, Mal. *bābi*.
- I. we, maar, slechts. Day. *wāi*, *bēwāi*, Jav. *bahe*.
- II. we, of: *weka we ngāru*, oud of jong. Oj. *weh* in *nguniweh*, alsook.
- wēdji, springen, galoppeeren.
- wēga(?).
- weka, oud.
- wela, hakmes. Sumba *kabela*.
- weo, licht, helderheid; helder; *weco wāru*, lichte maan.
- wēo, tong.
- wera, schemer; *do wera*, schemerachtig.
- wewo, soort parkiet. Eer de Beo, Mak. *beyo*.
- wi = rowi, aan.
- wihu, puist, buil. Mal. *bisul*.
- wi-hu, verkorting van *wije hu*, eer geven, hulde brengen.
- I. wijer, geven; toestaan, toelaten; *wije do ja*, ik sta niet toe. Pewijer, verkoopen. Rot., Timor *fē*, Tagal *bigay*, Mal. *bēri*, met omz.
- II. wijer, wi, ten behoeve van, voor, aan: *wije ja*, voor mij. Toumbul. *wiya*, aan(?).
- wiju, wiu, nieuw; pasgeleden; *tau wowiu*, nieuw jaar. Mal. *baharu*, Oj. *wahu*, Tagal. *bāgo*.
- wiki = Mal. *paksa*. Pewiki, dwingen. Sumba *wiki* zelf, uit zich zelf.
- wila-bunga, bloem. Sumba *pawela*, bloesem, en *wāla*, bloem; Mak., Mal. *bunga*.
- winga, in *adji winga*, motregen.

- wini, geslacht. Jav. *winih*, teelzaad, Mak. *bine*.
 wo, vrucht; verkorte vorm van wue in samenstellingen: *wo-dimu*,
wo-pau, enz.
 woapa, volle vorm van wapa; vgl. woije.
 wobo, bakken.
 wobola; *do wobola*, grof.
 wodato, hiel.
 wodilu, oor. Mak. *toli*, Sangirsch *tuli*, oor, met omz. en voorvoe-
 ging van *wo*; zoo ook Sumba *kasilung*, voor *katilung*, voor *ka-tilu*.
 wõe, krokodil. Sumba *wuja*, Oj. *wuaya*; vgl. wuu.
 wohe, roeispaan. Sumba *busi*, Sund. *boseh*, Bisaya *bogsai*, Fidji *voce*.
 woije, wòje, goed, dengdelijk, mooi. Pewoje, verbeteren;
njāga pewoje, maak (het) beter. Vgl. *ije*.
 woke, vrouwelijk schaamdeel. Sumba *wōkē*, Toumbul. *wikko*. *Dari*
woke, vrouwengordel.
 wokepu'i, schelp; *kaba w.* schelp; vgl. het gebruik van Mal.
kulit bia. Vermoedelijk is *woke pu'i* slechts een soort van schelp,
 die in 't Bisaya *puki*, eig. cunnus, heet. *Woke-pu'i* zou dan eene
 tautologische uitdrukking in overdrachtelijken zin wezen.
 woke woreba, vuist.
 woko, zekere vrucht; *woke Djawa*, djamboevrucht.
 wolahalae, zand(?). Eer strand, gelijk *lahelae*.
 wololo, Sawuneesch lampje.
 wongo, duivel. Vgl. wango.
 woniti, speld. Uit Portug.
 worawu, worowu, beeld, vorm, soort, ding; *worowu worowu*,
 prentverbeeldingen. *Rawu* misschien ontstaan, met omz., uit *ruwa*,
 als verbastering van Mal. (Skr.) *rūpa*.
 wore, wowore, rond; *kewore*, rondheid, volheid (der maan): *k. wàru*.
 Mak. *bula*, Mal. *būlat*.
 I. worenā, groot; vgl. *rena*; *wowadu do worenarena*, mv. groote
 steenen.
 II. worenā, geschut.
 woro', vork. Uit het Holl.
 wota, mannelijke roede. Sumba *wota*.
 wowadu; z. wadu.
 wudiara; verbasterde vorm van *mutiara*; z. d.
 I. wue, uwe, vrucht; bij telwoorden z. v. a. stuks; *hewue* of *heuwe*,
 één (stuks); *hewuewue*, elk. Sumba *wua*, *uwa*, vrucht; stuks;
 Mal. *būwah*, Oj. *wwah*.

II. **wue**, zwaarte; zwaar. Andere uitspraak voor **u w e**.

III. **wue**, lof. Andere uitspraak **h u**.

wu he in *wu he tau*, ouderdom; waarschijnlijk foutief voor *wue*.

wuki, omgewroet (?).

wungu, katoen; andere uitspraak van **wangu**.

wuni, oudere en betere vorm van **huni**; *tawuni*, te verbergen, achter te houden. Vgl. Sumba *pakawini*, verborgen; **WUNI**.

wuri; *wuri huhu*, wier.

wuu, krokodil. Andere uitspraak van **woe**.

wuwu, fuik. Jav. *wuwu*, Fidji *vuvu*.